

MÜTAREKE DÖNEMİNDE (1919-1922) TÜRKİYE'DEKİ FRANSIZ KATOLİK MİSYON OKULLARINDAKİ ÖĞRENCİLER

Engin Deniz TANIR*

Öz

1914 öncesinde Osmanlı İmparatorluğu'ndaki Fransız Katolik misyon okullarının sıralarını büyük ölçüde yerli Hristiyan öğrenciler dolduruyordu. Fransız gazeteci-yazar Maurice Pernot'nun 1912 yılına ait raporu ve tarihçi Jacques Thobie'nin çalışmaları bunu istatistiksel olarak ortaya koymuştur. Dönemin kimi tanıklarına ve günümüz tarihçilerine göre Müslümanların bu kurumlardaki varlığının artması ise Meşrutiyet dönemiyle başlamıştır. Bu çalışmada, Fransız arşiv belgelerinden derlenen istatistiksel verilerden yararlanılarak Mütareke döneminde Türkiye'deki Fransız Katolik misyon okullarında öğrenim gören öğrencilerin dinsel/mezhepsel dağılımları ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Arşiv belgelerinden elde edilen veriler tablolar haline getirilmiş ve Pernot'nun 1912 yılı istatistikleriyle karşılaştırılmıştır. Böylelikle, Mütareke dönemi koşullarının bu kurumların öğrenci kitlesinin bileşiminde bir değişime yol açıp açmadığı anlaşılmaya çalışılmıştır. Anadolu için yetersiz, İstanbul, İzmir ve Trakya için daha sağlıklı yorum yapmaya olanak sunan veriler, karşılaştırılan iki dönem itibarıyla bu kurumlarda öğrenim gören öğrenci kitlesinde keskin bir dönüşüm yaşanmadığını, Müslümanların her 10 sandalyeden sadece 1'ini doldurmaya devam ettiğini göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Türkiye, Fransız Katolik Misyon Okulları, Mütareke Dönemi, Öğrencilerin Dinsel/Mezhepsel Bileşimi, Müslüman Öğrenciler

* Dr. Öğr. Üyesi, Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Ankara.

E-posta: tanir@education.ankara.edu.tr, ORCID: 0000-0003-4253-6156.

(Makale Gönderim Tarihi: 30.09.2025 - Makale Kabul Tarihi: 11.12.2025).

Abstract

Students Attending French Catholic Mission Schools in Turkey During the Armistice Period (1919-1922)

Before 1914, French Catholic mission schools in the Ottoman Empire were largely attended by local Christian students. This was statistically demonstrated by French journalist and writer Maurice Pernot's 1912 report and historian Jacques Thobie's studies. According to some witnesses of the period and modern historians, the increase in the presence of Muslims in these institutions began with the Constitutional Era. This study draws on statistical data compiled from French archival documents to examine the religious/denominational distribution of students attending French Catholic mission schools in Turkey during the Armistice period. The data derived from archival documents were presented in tables and compared with Pernot's 1912 statistics. Accordingly this study aimed to understand whether the circumstances of the Armistice period led to a change in the composition of the student body at these institutions. The data, which allow for more accurate interpretations of İstanbul, İzmir and Thrace, but are insufficient for Anatolia, show that there was no significant transformation in the student body of these institutions during the two periods compared, with Muslims continuing to occupy only one out of every ten seats.

Keywords: Turkey, French Catholic Mission Schools, Armistice Period, Religious/Denominational Composition of Students, Muslim Students

Giriş

1914'te, Osmanlı topraklarında 500'ün üzerinde Fransız okulu vardı¹ ve bu kurumlarda doksan bine yaklaşan öğrenci eğitim alıyordu.² Bu okulların çok büyük bir bölümü Fransız Katolik misyonlarınca açılan okullardı. 1924 tarihli bir Fransız Senatosu raporuna göre, 1914 yılı Türkiye'sinde³ öğrenci mevcudu 25.848'i bulan 163 Fransız okulu vardı ve bunların 151'i Katolik, 12'si ise laik kurumlardı.⁴ Bu rakamlar, "Büyük Savaş" öncesinde Türkiye'deki her 10 Fransız okulundan 9'unun Fransız Katolik misyonlarınca idare edildiği anlamına geliyordu.

Savaşın başladığı 1914 yılı, Fransız okullarının Türkiye'deki varlığı açısından bir dönüm noktası oldu. Tanzimat'ın ilanını takip eden üç çeyrek yüzyılda büyük bir gelişme gösteren bu okullar, Fransa ve Osmanlı Devleti'nin farklı bloklarda savaşa girmesi nedeniyle kapatıldılar. 30 Ekim 1918'de Mondros Mütarekesi'nin imzalanmasının ardından Fransız misyonerlerin bir kısmı, misyonlarını yeniden inşa etmek üzere Osmanlı topraklarına geri döndü. Katolik misyonlar, Fransız diplomasisi açısından Türkiye'deki Fransız kültürel çıkarlarının en önemli temsilcisi olarak görülüyorlardı. Bu nedenle, Mütareke'nin başından itibaren, Fransız Dışişleri Bakanlığı, İstanbul'da Fransa'yı temsil eden Yüksek Komiserlik aracılığıyla Fransız ordusunun da desteğini alarak misyonların bir an önce yeniden canlandırılması yönünde etkin bir politika izledi. Bir dışişleri

¹ Burrows 1986, s.110; Mutlu 2005, s.169.

² Thobie 1981, s.23; Perez 1992, s.44.

³ Rapor, 1914 yılı Türkiye'si ifadesiyle 1924 yılında Lozan'da onaylanmış Türkiye sınırlarını kastetmektedir ki bu sınırlar içinde İskenderun Sancağı'nın olmadığını söylemek gerekir.

⁴ Söz konusu rapor için bkz. Centre des Archives d'Outre Mer (CAOM), 11 APOM, Carton 38, "Rapport", Sénat, 610, année 1924, Annexe au procès-verbal de la séance du 26 août 1924, s.38.

Mütareke Döneminde (1919-1922) Türkiye'deki Fransız Katolik Misyon Okullarındaki Öğrenciler

raporuna göre, bu çabaların sonucunda, 1922 yılında 80 kadar Fransız okulu -ki bunların 70'den fazlası Katolik misyon okuluydu- faaliyete geçmişti.⁵

Fransız Katolik misyon okulları, Amerikan Protestan misyon okullarıyla birlikte İmparatorluk'taki yabancıların okullaşma çabasında en büyük paya sahipti. Peki Tanzimat'tan 1914 yılına kadar altın çağını yaşayan yabancı misyon okullarının öğrenci kitlesini kimler oluşturuyordu? Bu okullara Müslüman Türk öğrenciler de rağbet gösteriyor muydu? Bu ilgi ne zaman başlamış ve nasıl bir eğilim göstermişti? İmparatorluğun son bulduğu, yeni bir ulus devletin şekillenmeye başladığı Mütareke döneminde misyonerlerin yönetimindeki yabancı okullara devam eden öğrenci kitlesinin din/mezhep ve milliyet bileşimlerinde bir değişim olmuş muydu? Türkiye Cumhuriyeti kurulduktan sonraki gelişmeler ne yöndeydi? Roderic Davison, 1961'de yayımlanan bir makalesinde “İmparatorlukta yabancı okullara devam eden Türkler hakkında kapsamlı istatistikler” olmadığını belirtiyordu.⁶ Aslında 60 yılı aşan bir süre önce tespit edilen bu eksiklik halen tam anlamıyla giderilmiş değildir. Gerek 1914 öncesi Osmanlı toprakları, gerekse 1923 sonrası Türkiye Cumhuriyeti sınırları içindeki yabancı okul ve öğrenci sayılarına ilişkin bilgiler sunan çalışmalar az değildir.⁷ Ancak bu çalışmaların pek çoğunda öğrencilerin din/mezhep ya da milliyetlerine ilişkin bilgiler bulunmamakta, bu bilgilere yer veren çalışmalar ise İmparatorluk ya da Türkiye genelindeki durumu yansıtmamaktadır.⁸

⁵ MAEP, Série E, Levant 1918-1929, Turquie, Vol. 179, “Ecoles Françaises en Turquie” başlığını taşıyan 12.1.1925 tarihli rapor. Paul Sylvere ise, Mütareke döneminde faaliyete geçen 78 Fransız okulunda 20.000 öğrencinin öğrenim gördüğünü kaydeder. Sylvere 1925, s.642.

⁶ Davison 1961, s.292.

⁷ Burada tüketici bir liste olmamakla birlikte Türk tarihçilerin belli başlı bazı çalışmalarından bahsedilebilir. Bunlardan öne çıkan ikisi, Osmanlı topraklarında 1914 yılı öncesinde açılmış olan yabancı okullar hakkında önemli bilgiler sunan, ancak öğrenci istatistiklerinden ziyade, yabancı okulların sayısı ile ilgilenen çalışmalardır (Mutlu 2005; Şişman, 2006.) Uygur Kocabaşoğlu'nun Amerikan Misyoner okulları üzerine yaptığı çalışmada öğrenci istatistiklerine yer verilmiş, ancak öğrencilerin din/mezhep ve milliyetlerine göre dağılımı, Anadolu'daki genel durumu yansıtan istatistiki bilgiler sunulmamıştır (Kocabaşoğlu 2000, s.85, 122, 124-126). Gülbadi Alan ise kitabında 1914 yılı öncesinde Amerikan Protestan Misyoner okullarına devam eden öğrenciler hakkında pek çok istatistiki bilgi paylaşmış, ama Amerikan Kolejlerindeki öğrencilerin din/mezhep ve milliyetlerine ilişkin istatistiki bilgiler sunmamıştır (Alan, 2015). Ayten Sezer'in Cumhuriyet dönemine ilişkin çalışmasında da Türkiye'deki yabancı eğitim kurumlarının, okul, öğrenci ve öğretmen sayılarına ilişkin istatistiklere yer verilmiş, ama öğrencilerin dini ya da ulusal kimlik bileşimine ilişkin genel durumu yansıtan değerlendirmeler yoktur (Sezer, 1999). Nurettin Polvan'ın kitabı Katolik öğretim kurumlarına ilişkin değerli bilgiler veren bir çalışma olmakla birlikte, öğrenci sayılarına ilişkin sınırlı bilgiler sunmaktadır (Polvan, 1952). Şerife Yorulmaz, Fransız kültür kurumlarını ele alan makalesinde Osmanlı'daki Katolik misyon okullarının sayısını sunmakla birlikte öğrenci sayılarına değinmemiştir (Yorulmaz, 2000).

⁸ Bir okul üzerine odaklanan çalışmalar: Evrim Şencan'ın Saint Michel Fransız Lisesi hakkında yazdığı lise arşivine dayanan makalede, lisenin tarihsel gelişiminin yanı sıra kurucusu Frères des Ecoles Chrétiennes ve Lasalyen eğitime ilişkin de kapsamlı değerlendirmeler vardır (Şencan 2025). Evrim Şencan Gürtunca'nın Türkiye'deki en önde gelen yabancı okullardan biri olan Robert Kolej'de 1863-1971 yılları arasında öğrenim gören Türk öğrenciler üzerine yaptığı

Fransız tarihçi Jacques Thobie'nin, 1914 öncesinde Osmanlı İmparatorluğu genelindeki Fransız eğitim kurumlarını zengin istatistiksel verilerle değerlendiren biri laik, diğeri Katolik öğretim kurumlarını ele alan iki çalışması, bu okullara devam eden öğrencilerin din/mezhep ve milliyetlerine ilişkin ayrıntılı veriler sunmaktadır.⁹ Ancak Thobie, bu iki çalışmasında da giriş bölümü olarak kullandığı, daha önce yayımlanmış olduğu bir makalesinde yer alan kapsamlı değerlendirme bir yana bırakılacak olursa, öğrencilerin tümünün dini/mezhebi kimliklerine ilişkin genel bir istatistiksel değerlendirmeye yer vermemiştir.

Thobie'nin yukarıda söz ettiğimiz makalesi, Osmanlı'daki Fransız okullarının tamamına ilişkin sunduğu istatistiksel verilerle diğer çalışmalardan ayrılır.¹⁰ Fransız gazeteci/yazar Maurice Pernot'nun 1912 tarihli inceleme gezisi raporunda¹¹ verdiği rakamlara dayanan çalışmasında Thobie, okullara devam eden öğrencilerin bölgelere (İstanbul ve çevresi; Küçük Asya-Ege; Suriye; Filistin; Mezopotamya), mensup oldukları din/mezheplere ve son olarak eğitim kademelerine göre dağılım oranlarını inceleyerek İmparatorluk'taki Fransız okullarının genel durumunu resmeder. Ancak benzeri bir resim, ulus-devletin ortaya çıktığı ve yabancı okullar için farklı bir rejimin uygulanmaya başlayacağı "İki Savaş Arası Dönem" (1919-1939) açısından henüz ortaya konmamıştır.

"İki Savaş Arası Dönem"i'nin başlangıcını oluşturan Mütareke dönemi, İmparatorluğun yıkıldığı, Ankara merkezli yeni bir ulus-devletin şekillenmeye başladığı, politik açıdan belirsizliğin hâkim olduğu bir geçiş dönemidir. Bu dönem, savaş nedeniyle Türkiye'deki çalışmalarına ara vermek zorunda kalan yabancı misyon okullarının kurumsal varlıklarını yeniden hayata geçirdikleri bir restorasyon dönemi olması bakımından dikkat çekicidir. Savaşın, siyasal belirsizliğin, demografik hareketliliğin damga vurduğu bu dönem, misyoner faaliyetlerinin tarihi bakımından çok fazla

prosopografik çalışma, en kapsamlı çalışmaların başında gelir (Şencan-Gürtunca 2017). Orlin Sabev'in Robert Kolej'deki Müslüman/Türk öğrenciler üzerine yaptığı çalışma da dikkate değerdir (Sabev 2025). Ange Michel ise sadece bir dini topluluğun okullarına ilişkin istatistiki bilgiler paylaşmış ve 1912 yılında Türkiye'deki Frères des Ecoles Chrésiennes okullarındaki öğrencilerin din ve milliyetlerine göre dağılımını gösteren bir tablo sunmuştur (Michel 2004, s.171-172). Bazı çalışmalar da belli bir bölgedeki misyoner okullarına ilişkin istatistiki bilgiler paylaşmaktadır. Hans-Lukas Kieser, doğu bölgesindeki Protestan ve Katolik misyon faaliyetlerine yer verdiği kitabında hem Amerikan Protestanlarının hem de Katoliklerin Cizvit Ermeni Misyonu'nun okullarındaki öğrenci istatistiklerine ilişkin ayrıntılı bilgiler sunmuş, 1914 öncesinde Amerikan Protestan kolejlerine ve Cizvit Ermeni misyonu okullarına devam eden öğrencilerin din/mezhep aidiyetlerine ilişkin istatistiklere yer verilmiştir: (Kieser 2005, s. 429, s. 797-798). Bir şehirdeki misyon okullarına ilişkin olarak; Can Erhan Kızmaz'ın doktora tezinde, Osmanlı ve Cumhuriyet dönemlerinde İzmir'deki Katolik misyon okullarına devam eden öğrencilerin din/mezhepleri ve milliyetlerine göre dağılımlarını gösteren istatistikler vardır: (Kızmaz, 2025). Tuğba Çalışkan da Zonguldak'taki Fransız misyoner okullarına ilişkin istatistiklere yer vermiştir (Çalışkan 2021).

⁹ Thobie'nin bahsi geçen laik okullara ilişkin çalışması için bkz. Thobie, 2008. Thobie'nin bahsi geçen Katolik misyon okullarına ilişkin çalışması için bkz. Thobie 2022, 2 cilt.

¹⁰ Thobie 1981.

¹¹ Bkz. Pernot [t.y.].

Mütareke Döneminde (1919-1922) Türkiye'deki Fransız Katolik Misyon Okullarındaki Öğrenciler

incelenmiş bir dönem değildir.¹² Oysa ki, Mütareke yılları, Türkiye'deki misyon okulları tarihi açısından da yeni bir dönemin başlangıcıdır. Ankara Hükümeti'nin, kurulduğu 1920 yılından ve özellikle de Osmanlı kabinesinin istifasıyla Türkiye'nin yönetiminde tek başına egemen hale geldiği 1922 kasımından itibaren, misyon okulları bir daha hiçbir zaman kapitülasyonların sağladığı ayrıcalıklara yaslanarak her türlü hukuki yaptırımdan muaf, denetimsiz ve özerk bir şekilde hareket etme olanağı bulamayacaklardır. Ayrıca, Cumhuriyet rejimine geçildiğinde, Mütareke döneminde yeniden ayağa kaldırabildikleri okullarının dışında yeni eğitim kurumları da açamayacaklardır. Dolayısıyla Mütareke dönemindeki gelişmeleri ve eğilimleri bilmek Cumhuriyet dönemindekileri anlamak açısından da gereklidir.

Bu çalışma, Mütareke döneminde Türkiye'deki Fransız Katolik misyon okullarına devam eden öğrencilerin dini/mezhebi mensubiyetlerini, esas olarak da Müslüman/Türk öğrencilerin bu kurumlarda ne oranda bir yer kapladığını istatistiksel verilerle ortaya koymayı amaçlamaktadır. Mütareke dönemine ilişkin resmi eğitim istatistiklerinin olmaması nedeniyle, bu çalışmada Fransız arşiv belgelerinden yararlanılacaktır.

Çalışmada Kullanılan Arşiv Kaynakları

Çalışmanın istatistiksel verileri Fransa'nın Nantes kentindeki Dışişleri Bakanlığı Arşivi'nden toplanmıştır. 1919-1922 yılları arası dönem için Fransız Katolik misyon okullarına ilişkin bilgiler arşivin Ankara, İzmir ve Zonguldak fonlarındaki dosyalarda yer almaktadır. Bu döneme ilişkin olarak, okulların tamamını bir arada değerlendiren istatistik tabloları bulunmamaktadır. Bu nedenle, öğrencilerin dini/mezhebi mensubiyetlerine ilişkin istatistiksel veriler, okul yönetimlerinin her yıl doldurup İstanbul'daki Fransız Yüksek Komiserliği'ne ulaştırmakla yükümlü oldukları okul bilgi formlarından derlenmiştir. Okul yönetimlerinden bu formlar aracılığıyla, öğretmen ve öğrenci sayılarına, öğrencilerin din/mezhep ve milliyetlerine göre dağılımına, okul binasının mevcut durumuna, okulun öğretim düzeyine, Fransız Dışişleri Bakanlığı'ndan talep edilen yıllık ödenek miktarına ilişkin bilgiler toplanıyordu. Söz konusu formlar aslında Fransız Dışişleri Bakanlığı'nın kurmuş olduğu değerlendirme sisteminin ilk ayağını oluşturuyordu. Formlar, ilk olarak okulların bağlı bulunduğu konsoloslukların elinde toplanıyordu. Konsolosluklar, formlarda yer alan bilgi ve ödenek taleplerine ilişkin değerlendirmelerini rapor halinde İstanbul'daki Fransız Yüksek Komiserliği'ne gönderiyor, Yüksek Komiserlik tarafından hazırlanan ve ödenek taleplerini içeren nihai rapor ise Paris'teki Dışişleri Bakanlığı (Quai d'Orsay)'nın onayına sunuluyordu. Bakanlığın okullara tahsis ettiği yıllık ödenekleri belirlemesinde dikkate değer bir rol

¹² İdris Yücel'in bir makalesi (Yücel, 2012) Amerikan misyonerlik faaliyetleri açısından I. Dünya Savaşı ve Mütareke yıllarının dönüştürücü etkisini inceler. Bu dönemi, Fransız okulları açısından inceleyen bir doktora tezi için bkz. Tanır 2016. Kieser'in kitabında Mütareke döneminde Cizvit Ermeni misyon okullarıyla American Board'un doğu vilayetlerindeki misyon okullarına ilişkin kısa bir bölüm vardır (Kieser 2005, s.523-529); Christiane Babot'nun Eskişehir'deki "Augustins de l'Assomption" misyonu üzerine yazdığı kitapta da Asompsiyonistlerin ve Oblates de l'Assomption rahibelerinin okullarının Mütareke dönemindeki durumlarına ilişkin bilgiler bulmak mümkündür (Babot 1996, s.92).

oynadığı düşünüldüğünde, formlarda yer alan bilgilerin okul yönetimleri tarafından ciddiyle doldurulduğu, dolayısıyla güvenilir oldukları söylenebilir.¹³ Bununla birlikte formlarda yer alan bilgilerde bazı tutarsızlıklar, hatalar ve çelişkili durumlara da rastlanmaktadır. Örneğin, bir okul için kimi kez aynı yıla ait iki bilgi formu düzenlenmiş ve bu formlarda birbirleriyle uyuşmayan rakamlar verilmiştir. Bu durumda bir tercih yapmak gerekliliği ortaya çıkmış ve bilgilerin en açık şekilde sunulduğu formlar esas alınmıştır.

Formlarda öğrencilerin sadece din/mezheplerine değil, milliyetlerine göre dağılım bilgileri de verilmiştir. Çalışmada, Müslüman Türk öğrencilerin saptanması için daha uygun yol olan din/mezhep dağılımlarına bakmak tercih edilmiştir. Bunun nedeni, öğrencilerin milliyetlere göre dağılımında Müslüman ya da gayrimüslim tüm Osmanlı vatandaşlarının “Osmanlılar” başlığı altında sınıflandırılmasıdır. Din/mezhebe göre dağılım bilgilerinde ise az sayıda Türk olmayan Müslümanın okuduğu bazı Fransız Katolik misyon okulları bir yana bırakılacak olursa, Müslüman Türk öğrencilerin yaklaşık sayısına ulaşmak mümkündür.

1919-1922 yılları arasında düzenlenmiş olan okul bilgi formlarının matbu metninde, öğrencilerin din/mezhep bilgilerine ilişkin 6 sabit kategoriye yer verilmiştir. Bunlar sırasıyla: “Katolikler”, “Katolik Olmayan Hristiyanlar”, “Müslümanlar”, “Museviler”, “Ortodokslar” ve “Protestanlar”dır. Bunlar arasında anlamlandırılması en sorunlu olanı “Katolik Olmayan Hristiyanlar” kategorisidir. Aynı kategoriler oluşturan Ortodoks ve Protestanların formlara işlenmediği ender durumlar haricinde, “Katolik Olmayan Hristiyanlar” başlığı altında değerlendirilenlerin çoğunlukla Gregoryen Ermeniler olduğu anlaşılmaktadır.¹⁴ Çalışmanın bu formlardan yararlanılarak oluşturulan tablolarında yukarıda söz edilen 6 sabit kategori korunmuştur. Ancak bu tablolardan yola çıkarak yapılan istatistiksel değerlendirmelerde Katolik, Müslüman, Musevi ve Protestan öğrenciler ayrı birer kategori olarak kendi başlarına değerlendirilirken, “Katolik Olmayan Hristiyanlar” kategorisinde yer alan öğrencilerle Ortodoks kategorisindekiler birlikte ele alınmıştır. Birlikte ele alınan bu iki kategorideki öğrencilerin büyük çoğunluğunu -bazı istisnalar dışında- Gregoryen Ermeni ve Rum Ortodoks Osmanlı vatandaşlarının oluşturduğunu düşünmek yanlış olmayacaktır.

1914 Öncesi Dönem ile Mütareke Dönemindeki İstatistiksel Veriler Bir Karşılaştırma Yapma İmkânı Sunuyor Mu?

Mütareke döneminde Türkiye’deki Fransız Katolik misyon okullarına devam eden öğrencilerin dini/mezhebi bileşiminin daha anlamlı bir şekilde değerlendirilmesi aslında bir önceki dönemle karşılaştırma yapılmasını gerektirir. Bunun için, Fransız okullarının tüm öğretim yılı boyunca açık kaldığı son yıl olan 1913-1914 yılının istatistiklerini

¹³ Thobie, kurumlar tarafından sağlanan istatistiklerin, Dışişleri’nden talep edilen yardımları desteklemek amacıyla kullanıldığından, rakamların genellikle olduğundan daha yüksek gösterilebileceği kanaatindedir. Bkz. Thobie 1981, s.23.

¹⁴ Bazı okullar, formları doldururken Gregoryen Ermeniler için el yazısıyla ayrı bir kategori oluşturmuşlardır. Kimi formlarda da Katolik Olmayan Hristiyanlar kategorisinin yanına parantez açılarak “arméniens grégoriens” (Gregoryen Ermeni) yazılmıştır.

Mütareke Döneminde (1919-1922) Türkiye'deki Fransız Katolik Misyon Okullarındaki Öğrenciler

bilmek gerekir. Thobie, Fransız Katolik misyon okullarını ele alan iki ciltlik kapsamlı çalışmasında dört bölgeye ayırdığı İmparatorluktaki okul, öğrenci, öğretmen sayılarına ilişkin bilgiler sunarak, 1913-1914 eğitim-öğretim yılında, bu kurumların sahip olduğu etkiyi sayısal olarak ortaya koymaya çalışmıştır. Ancak, daha önce de değinildiği üzere, öğrencilerin dini/mezhebi mensubiyetlerine ilişkin genel bir istatistiksel değerlendirmede bulunmamıştır. Thobie, böyle bir değerlendirmeyi 1981 tarihli *“La France a-t-elle une politique culturelle dans l'Empire ottoman à la veille de la première guerre mondiale?”* başlıklı makalesinde yapmıştır. Bu değerlendirme, Pernot'nun 1912'de Osmanlı topraklarındaki Fransız okullarını gezerek topladığı istatistiklere dayandırılmıştır. Thobie, bu çalışmasında, onun sunduğu veriler üzerinden, 1912 yılında Fransız okullarında okuyan toplam 87.743 öğrenciyi dini/mezhebi kimliklerine göre sınıflandırmıştır.¹⁵ Buna göre, Musevilerin kurduğu Alliance Israélite Universelle (AIU) okulları dikkate alınmadığında, Osmanlı İmparatorluğu'ndaki Fransız okullarında okuyan öğrencilerin % 58,6'sını Katolikler (Latin Katolikler ve Roma'ya bağlı Doğu Katolik Kilisesi mensupları), % 29'unu Rum Ortodokslar ve Gregoryen Ermeniler, % 8,7'sini Müslümanlar, % 3,7'sini Museviler ve % 0,4'ünü Protestanlar oluşturunuyordu.¹⁶ Bu rakamlar üzerinden kabaca bir değerlendirme yapıldığında, Fransız okullarındaki öğrenci kitlesinin ana gövdesini İmparatorluk topraklarındaki Katolik nüfusun oluşturduğu, Rum Ortodoks ve Gregoryen Ermeni cemaati üyelerinin okullara ciddi ilgi gösterdiği, Müslüman ve Musevilerin ise çok fazla rağbet etmediği söylenebilir. Fakat şunu belirtmek gerekir ki, Pernot'nun rakamları bize yalnızca 1912 yılına ait tabloyu sunmaktadır. Buradan yola çıkarak Müslümanların ya da diğer dini/mezhebi grupların artan ya da azalan ilgisini anlamak mümkün değildir. Bunun için, Osmanlı'nın farklı dini cemaatlerinin Fransız okullarına yönelik yıldan yıla değişen ilgisini gösteren istatistiksel verilere ihtiyaç vardır. Fakat ne yazık ki, Thobie'nin bu yöndeki yoğun çabalarının rağmen, 1914 öncesine ilişkin olarak böyle bir analizi tam anlamıyla mümkün kılacak veri seti halen oluşturulabilmiş değildir.

Thobie'nin, 1912 yılında Osmanlı İmparatorluğu'ndaki Fransız okullarına devam eden öğrencilerin dini/mezhebi kimliklerine ilişkin hazırladığı tablo bize genel eğilimleri göstermek açısından belirli bir fikir vermekle birlikte bu araştırmanın amaçları için yeterince elverişli bir karşılaştırma imkânı sunmaz.

Karşılaştırmayı güçleştiren şeylerin başında Fransız okullarının tanımlanması sorunu gelir. Gerek Pernot gerekse Thobie Fransız okullarını en geniş anlamıyla tanımlamışlar ve bu tanımın içine Fransız dili ve kültürünün yayılmasına şu ya da bu şekilde hizmet eden tüm eğitim kurumlarını dahil etmişlerdir. Pernot'nun istatistiklerinde, Fransız Katolik misyon okullarının yanı sıra laik okullar, Fransız himayesi altındaki kurumlar ve Fransa'nın Osmanlı İmparatorluğu'nda maddi olarak desteklediği tüm

¹⁵ Thobie'nin hesaplaması, Fransız okullarında okuyan öğrenci kitlesinin %55'i üzerinden yapılmıştır. Bunun nedeni, her okul için öğrencilerin dini/mezhebi kimliklerine ilişkin istatistiki bilgiler sunulmamış olmasıdır. Bkz. Thobie 1981, s.24. Burada bir not düşelim: Thobie'nin dini/mezhebi gruplara göre dağılım bilgilerini sunduğu istatistiklerde tüm yüzdeler toplandığında %100,4 olup bu hata, yüzdelerin yukarıya doğru yuvarlanmasından kaynaklanmış olabilir.

¹⁶ Thobie 1981, s.24.

gayrimüslim okulları yer almaktadır. Fransa'nın sübvansé ettiği bu kurumlar arasında Marunilerin, Rum ve Ermeni Katoliklerin, Süryanilerin, Keldanilerin, Gregoryen Ermenilerin okulları vardır. Bunlar, esas itibarıyla, gayrimüslim Osmanlı vatandaşlarının açtığı “cemaat” ya da Cumhuriyet dönemi tarih yazıcılığı tabiriyle “azınlık” okullarıdır.

Thobie de “Fransız okulu” çatısı altına yalnızca Fransız okullarını değil, Fransız hükümeti tarafından himaye edilen veya sübvansé edilen, ilkokuldan itibaren Fransızca eğitimi verilen çeşitli milliyetlere ait tüm okulları” dahil ettiğini belirtmektedir.¹⁷ Aslında Fransız diplomasi temsilcilerinin yazışmalarında da Fransız okullarını geniş anlamda değerlendiren aynı yaklaşımı görmek mümkündür. Mütareke dönemine ilişkin arşiv belgelerinde “Fransız okulları” denildiğinde, genellikle Fransız çıkarlarına hizmet eden ve Fransa tarafından maddi olarak desteklenen tüm eğitim kurumları anlaşılır. Örneğin, 1920 yılında İstanbul'daki Fransız Yüksek Komiseri Defrance'ın Paris'e gönderdiği yıllık değerlendirme raporunda Türkiye'de yeniden faaliyete geçebilen Fransız okullarında 1914'teki 24.270 öğrenciye kıyasla 1920'de 26.434 öğrenciye eğitim verildiğinden bahsedilir.¹⁸ Yüksek Komiserliğin hazırladığı, yukarıdaki rapor verilerini doğrulayan istatistiklere bakıldığında ise Fransız Dışişleri Bakanlığı'nca sübvansé edilen Ermeni, Musevi ve Rum cemaati okullarında okuyan öğrencilerin de bu rakamlara dahil edilmiş olduğu görülür.¹⁹ Bu çalışmada ise, Fransız Dışişleri Bakanlığı'nca desteklenen gayrimüslim cemaat okulları “Fransız okulları” çerçevesi içine dahil edilmeyecektir. Fransız okullarının ana gövdesini oluşturan Fransız Katolik misyon okullarına odaklanılarak Mütareke yıllarında pek varlık gösteremeyen laik Fransız okulları da çalışmanın dışında bırakılacaktır.

1914 öncesine ait verilerle Mütareke dönemi verilerinin karşılaştırılmasındaki diğer bir güçlük ise devletin siyasi sınırlarının değişimiyle ilişkilidir. Pernot'nun 1912 yılına ait verileri tüm İmparatorluk topraklarını kapsar. Mütareke yıllarında ise sınırlar değişmiş ve henüz kesinleşmemiştir. Arap toprakları artık kesin olarak İmparatorluktan kopmuştur. İskenderun Sancağı Fransa'nın işgaline uğramış ve bir süre sonra da özel bir statüyle Fransız manda yönetimi altına girmiştir. Arap toprakları ve İskenderun Sancağı bu çalışmanın sınırları dışında tutulmuştur. Çalışma, mekânsal boyut açısından Lozan'da belirlenen siyasal sınırlar içinde kalan tüm Fransız Katolik misyon okullarını kapsamaktadır. Örneğin, Edirne Karaağaç bölgesi, Mütareke dönemi boyunca Yunan yönetimi altında kalmış olsa da Lozan Barış Antlaşması'yla birlikte Türkiye'ye bırakıldığından buradaki Fransız eğitim kurumları da çalışmanın kapsamı içine

¹⁷ Thobie 1981, s.22.

¹⁸ Fransız Dışişleri Bakanlığı Arşivleri, Nantes (MAEN), Fonds Ankara, Ambassade, Carton 358, eski klasifikasyon, İstanbul'daki Fransız Yüksek Komiseri Defrance'ın Başbakan ve Dışişleri Bakanı Millerand'a gönderdiği 30.4.1920 tarihli rapor, s.1.

¹⁹ Örnek vermek gerekirse ilköğretim okulları düzeyinde İstanbul'daki istatistiklere bakıldığında Fransız okulları çatısı altında toplam 19.794 öğrenci bulunduğu görülür. Oysa bunların 6.926'sı Osmanlı makamlarınca Musevi cemaati okulları arasında sayılan AIU okullarında, 6.000'i Ermeni okullarında, daha ufak bir kısmı da Rum okullarında okumaktadır. Bkz. MAEN, Fonds Ankara, Ambassade, Carton 358, eski klasifikasyon, 1920 yılı Yüksek Komiserlik tarafından hazırlanan “Constantinople-Enseignement Primaire” başlığını taşıyan öğrenci istatistikleri.

Mütareke Döneminde (1919-1922) Türkiye'deki Fransız Katolik Misyon Okullarındaki Öğrenciler

girmektedir. Bu çalışmanın amaçları çerçevesinde, Pernot'nun 1912 yılı verileriyle Mütareke dönemi verilerinin karşılaştırılması ancak böyle bir mekânsal sınırlama ile anlamlı hale gelebilir.

1914 Öncesinde Fransız Katolik Misyon Okullarındaki Öğrenci Kitesinin Dini/Mezhebi Bileşiminde Müslüman Türk Öğrencilerin Konumu

Katolik misyonlar aslında çok uluslu ve özü itibariyle dinsel oluşumlardı. Vatikan, tüm Katolik misyonların bağlı olduğu dini otoriteydi. Ulusal bağlar belki önceden de vardı, ama uluslararası rekabetin kızışmaya başladığı ve devletlerin misyonlar üzerindeki etkilerini arttırdığı XIX. yüzyılın ikinci yarısından sonra daha çok önem kazandı. 1860'lardan itibaren hem çok daha fazla sayıda Fransız misyonerin bölgeye gelmesi hem de Fransız devletinin takip ettiği kültürel politika çerçevesinde Katolik misyonlar giderek Fransızlaştı. Öyle ki XX. yüzyıl başlarında, Ortadoğu'daki 3.397 Katolik misyonerin 2.308'ini, yani yaklaşık %68'ini Fransız misyonerler oluşturuyordu.²⁰ Okullaşma bakımından da Fransız menşeli ya da Fransız karakteri ağır basan Katolik misyonlar İtalyan, Avusturyalı ve Alman mezhepdaşlarından çok daha fazla öne çıktılar.

Özünde bakıldığında tüm misyonerlik faaliyetlerinin nihai amacı yerli halkların din değiştirmesini sağlamaktı. Okullar, bunun doğrudan değilse de dolaylı araçlarıydı²¹ ve 1840'lardan itibaren misyonerlik faaliyetlerinin en önde gelen unsurlarından biri haline gelmişlerdi. Tüm misyon okulları gibi Fransız Katolik misyon okulları da başlangıçta Osmanlı topraklarında yaşayan kendi mezhepdaşlarına ve yerli Hristiyan halklara, özellikle de Gregoryen Ermeniler ve Rum Ortodokslara yöneldiler. Museviler ve Müslümanlar ise bazı istisnalar dışında²² 1880'lere gelinceye kadar bu okullara ciddi bir ilgi göstermediler. II. Abdülhamit'in saltanat yıllarında Müslüman tebaanın gerek Katolik gerekse de Protestan misyon okullarına yönelimi bir tehdit olarak algılandı ve buna engel olma yönünde bir politika izlendi.²³ Buna rağmen, 1890'ların sonunda Lazaristlerin İstanbul'daki önde gelen iki kolejinde (Saint Benoît ve Sainte Pulchérie) Müslüman öğrencilerin oranı % 7,26 iken 1906'da bu oran % 10,76'ya çıkmıştı.²⁴ Bu rakamlar her ne kadar İmparatorluk genelindeki durumu yansıtmasa da Sultan II.

²⁰ Burrows 1986, s.115-116.

²¹ Roche 1989, s.116-117.

²² Roche, henüz 1848 gibi çok erken bir tarihte bir Türk subayın oğlunu Lazaristlerin İzmir'deki Koleji'ne kaydettirdiğini not eder. 1857'de Lazaristlerin Bebek'teki Koleji'nde de 2 Müslüman öğrenci eğitim görmektedir. Bkz. Roche 1989, s.117, s.173.

²³ II. Abdülhamid döneminde misyoner okullarının devletin varlığı açısından yıkıcı bir tehdit olarak algılanması ve özellikle Müslüman öğrencilerin bu okullara gönderilmesinin engellenmesine yönelik tedbirler pek çok çalışmada ele alınmıştır. Bkz. Kieser 2005, s.252-262; Rogan 1999, s.143-144; Somel 2010, s.254-256; Deringil 2002, s.122-137; Fortna 2005, s.75-86, s.121-130; Mutlu 2005, s.31-33; Sabev 2025, s.325-326.

²⁴ Thobie 2022, C.1, s.200.

Abdülhamid döneminde izlenen politikaların başkentte bile tam anlamıyla başarıya ulaşmadığını göstermesi bakımından çarpıcıdır.²⁵

1908 Meşrutiyet devrimiyle birlikte, yaşanan görece liberalleşme ortamında misyon okullarındaki Müslüman öğrenci sayısında dikkate değer bir artış yaşandığı dönemin tanıkları²⁶ ve bazı tarihçilerce dile getirilen bir konudur.²⁷ Ancak 1908-1914 yılları arasında misyon okullarına devam eden öğrenci kitlesinin bileşiminde ne yönde bir değişim yaşandığını gösteren istatistiksel çalışmalar olmadığından bu saptamanın doğruluğu tam olarak sınanmış değildir. Fransız Katolik misyon okullarına bakıldığında, bu saptamanın İstanbul'daki okullar açısından belli ölçüde doğru olduğunu söylemek mümkündür. 1899-1900 ders yılı açılışında, Asompsiyonistlerin Kumkapı'daki erkek okulunda tüm öğrencilerin yalnızca % 8'i Müslüman iken, Meşrutiyet devriminden hemen sonra, 1908-1909 eğitim-öğretim yılı başında bu oran %40'lara varmıştır.²⁸ İstanbul Haydarpaşa'da Oblates de l'Assomption rahibelerinin yönetimi altındaki Sainte Euphémie okulunda da 1898-1899'da %8 düzeyinde olan Müslüman öğrenci oranı 1907-1908 ders yılında %13,51'e, Meşrutiyet devrimi sonrası 1908-1909 eğitim-öğretim yılı başlangıcında %14,76'ya ve 1911-1912'de ise %24,95'e yükselmiştir.²⁹

Pangaltı ve Kadıköy'deki Notre Dame de Sion yatılı okullarında Meşrutiyet öncesinde bir tane bile Müslüman kız öğrenci yoktur. 1908-1909 ders yılından itibaren Müslüman aileler bu okullara kızlarını kaydettermeye başlamıştır.³⁰ Frères des Ecoles Chrétiennes (FEC)'in İstanbul'da en önde gelen eğitim kurumu olan Saint Joseph Koleji'nde Müslüman öğrencilerin oranı Meşrutiyet öncesinde de görece yüksektir; sonrasında daha da yükselecektir. Bu kolejde 1907-1908'de %29,26 olan Müslüman öğrenci oranı, 1908-1909'da %35,01'e, 1911-1912'de ise %38,82'ye ulaşmıştır.³¹ Ancak bu sürekli artış Frerlerin İstanbul'daki tüm okulları için geçerli değildir. Pera'daki Saint Michel Koleji'nde 1907-1908'de %7,73 düzeyinde olan Müslüman öğrenci oranı, 1908-1909'da %8,70'e, 1909-1910'da %10,71'e yükseldikten sonra 1913-1914'te %7,19'a düşmüştür.³² Yine Frerlerin Feriköy'deki Saint Jean-Chrysostome okulunda 1907-1908'de %17,32 olan Müslüman öğrenci oranı 1909-1910'da %21,93'e yükselmiş, ancak

²⁵ II. Abdülhamid'in yabancı okullara karşı yürüttüğü mücadeleyi onun çocukları sürdürmemiş, torunu Mehmed Orhan, 1923-1924 eğitim-öğretim yılı başında Robert Koleji'ne kaydolmuş, 3 Mart 1924'te TBMM'nin Osmanlı hanedanının yurtdışına çıkarılmasına ilişkin kanunla birlikte ülkeden ayrılmıştır. Şencan-Gürtunca 2017, s.180.

²⁶ Green, 1916, s.17-18; Jenkins, 1925, s.153-154.

²⁷ Michel, s.129; Davison 1961, s.294; Sabev, 2025, s.326-328. Kocabaşoğlu 2000, s.135; Kieser 2005, s.428-429, Şencan 2025, s.365.

²⁸ Thobie 2022, C.1, s.602.

²⁹ Thobie 2022, C. 2, s.660.

³⁰ Thobie 2022, C.2, s.932-933, s.936.

³¹ Thobie 2022, C.2, s.1071.

³² Thobie 2022, C.2, s.1086.

Mütareke Döneminde (1919-1922) Türkiye'deki Fransız Katolik Misyon Okullarındaki Öğrenciler

1911-1912'de %16,67'ye gerilemiştir.³³ Bu dalgalanmaları İstanbul'daki başka okullarda da görmek mümkündür.³⁴

1908 Meşrutiyet devrimi sonrasında, Türkiye'nin diğer kentlerindeki Fransız Katolik misyon okullarında okuyan Müslüman öğrencilerin oranına ilişkin bir genelleme yapmak da çok mümkün değildir. Thobie'nin bulgularına göre, 1907-1908 ders yılında İzmir'de 5 FEC okulunda okuyan toplam 842 öğrencinin 53'ünü, yani %6,29'unu, 1911-1912 yılında ise 757 öğrenciden 48'ini, yani %6,34'ünü Müslüman öğrenciler oluşturmaktadır.³⁵ Bu oranlar, Meşrutiyet devriminin -en azından İzmir'deki FEC okullarıyla sınırlı olarak- belirgin bir değişime yol açmadığını düşündürmektedir.³⁶

Anadolu'daki durum kentten kente büyük değişkenlikler göstermektedir. Örneğin Asompsiyonistlerin Konya'daki erkek okulunda 1907-1908'de %1,68 olan Müslüman öğrenci oranı 1911-1912'de %7,43'e yükselirken³⁷, aynı misyonerlerin Eskişehir'deki okulunda ise 1907-1908'de %5,82 oranından³⁸ 1911-1912'de %2,27'ye³⁹ doğru bir gerileme yaşanmıştır. Bazı okullarda keskin düşüşler söz konusudur. Oblates de l'Assomption rahibelerinin İzmit'teki okulunda 1909-1910'da 8 Müslüman öğrenci varken 1911-1912'de hiç Müslüman öğrenci kalmamıştır.⁴⁰ Bazılarında ise keskin yükselişler yaşanmıştır. Aynı rahibelerin Konya'daki okulunda 1908-1909'da %6,67 düzeyinde 7 Müslüman kız öğrenci varken, 1911-1912'de %17,56 düzeyinde 23 Müslüman kız öğrenci eğitim görmektedir.⁴¹ Ülkenin daha doğusunda ise bu oranlar iyiden iyiye düşüktür. Cizvitlerin, Ermeni Misyonu olarak anılan, Adana, Kayseri, Merzifon, Amasya, Tokat ve Sivas'ı kapsayan bölgede Saint Joseph de Lyon ve Oblates de l'Assomption rahibeleriyle birlikte açtıkları okullarda 1914 yılına gelindiğinde toplam 5.569 öğrenci öğrenim görmektedir. Bunların yalnızca %1,26'sı Müslümandır.⁴²

Elimizde, Türkiye'deki Fransız Katolik misyon okullarının 1914 öncesindeki genel durumunu yansıtan ve Mütareke dönemi verileriyle kısmen karşılaştırma yapılabilecek tek derli toplu istatistiksel veri Pernot'nun 1912 tarihli raporudur. Ancak bu raporda da geniş boşluklar vardır. İstanbul'daki bazı okullar her nedense unutulmuştur.⁴³

³³ Thobie 2022, C.2, s.1100.

³⁴ Oblates de l'Assomption rahibelerinin Fener'deki Sainte Irène Okulu ile Marist Frerlerin Üsküdar'daki Immaculée Conception Koleji'nde de benzer bir durum söz konusudur. Bkz. Thobie 2022, C.2, s.657, s.710.

³⁵ Thobie 2022, C.2, s.1018-1034.

³⁶ Bu 5 FEC okulu içinde Müslüman öğrenci oranının en çarpıcı biçimde yükseldiği kurum Göztepe'deki Saint Germanicius'tur. Müslümanların oranı, bu okulda, 1907-1908'de %15 düzeyinden 1911-1912'de %27'ler düzeyine çıkmıştır. Bkz. Thobie 2022, C.2, s.1034.

³⁷ Thobie 2022, C.1, s.615.

³⁸ Thobie 2022, C.1, s. 618.

³⁹ Pernot, [t.y.], s.330-331.

⁴⁰ Thobie 2022, C.2, s.666.

⁴¹ Thobie 2022, C.2, s.670.

⁴² Kieser 2005, s.797-798.

⁴³ 1914 öncesinde İstanbul'daki Fransız Katolik misyon okulu adedi Mütareke dönemine göre daha fazladır. Bunlar bir yana, bizim tespitlerimize göre İstanbul'da Mütareke döneminde yeniden canlandırılan 10 okul Pernot'nun hazırladığı tablonun dışında kalmıştır.

Trakya'daki okullara istatistik tablosunda yer verilmemiştir. Ayrıca toplam öğrenci sayıları verilmiş olsa da çok sayıda okulun öğrencilerinin dini/mezhebi kimliklerine ilişkin istatistiksel veriler bulunmamaktadır.

Aşağıda, Tablo 1'de, Pernot'nun İmparatorluk topraklarındaki Fransız okullarına ilişkin istatistiklerinden yararlanılarak, 1923 Türkiye'si sınırları içinde yer alan Fransız Katolik misyon okullarına devam eden öğrencilerin dini/mezhebi kimliklerine ilişkin genel bir resim ortaya konmaya çalışılmıştır. Bu tablo, eksiksiz bir manzara sunmaktan uzak olsa da 1914 öncesindeki duruma ilişkin belli ölçülerde bir fikir verecektir.

Tablo 1. 1912 Yılında Türkiye'deki Fransız Katolik Misyon Okullarında Okuyan Öğrencilerin Dini/Mezhepsel Dağılımı⁴⁴

Bölgeler	Okul Sayısı	Dinler										Toplam
		K.	%	G.E./R.O.	%	M.	%	Y.	%	P.	%	
İstanbul	16	1409	40,5	926	26,6	820	23,6	310	8,9	16	0,5	3481
İzmir	16	1419	58,3	759	31,2	80	3,3	166	6,8	10	0,4	2434
Anadolu	23	1702	36,1	2686	57	219	4,6	98	2,1	8	0,2	4713
Toplam	55	4530	42,6	4371	41,1	1119	10,5	574	5,4	34	0,3	10628

Pernot'nun istatistiklerinden yola çıkarak oluşturulan Tablo 1, bütün eksikliğine rağmen Fransız Katolik misyon okullarına ilişkin bazı saptamalarda bulunmaya olanak tanır. Bir kere, “Büyük Savaş”tan kısa bir süre önce bu okulların öğrenci bileşiminde tüm bölgelerde yerli Hristiyan unsur ağır basmaktadır. İstanbul'da bu oran %67 iken, İzmir'de neredeyse %90'ı bulur; Anadolu'da ise %93'e ulaşır. İkinci olarak, Meşrutiyet devrimi eğer Müslüman öğrencilerin bu okullara yönelimini arttırmışsa, bu değişim en fazla İstanbul'da gözlenmektedir. Başkentteki okullarda Müslüman öğrencilerin oranı %23,6 düzeyindedir. Pernot'nun istatistiklerinin hemen hemen eksiksiz bilgi sunduğu İzmir'deki okullarda Müslüman öğrencilerin oranı sadece %3,3'tür. Geniş bilgi boşlukları bulunan Anadolu'da ise bu oran %4,6 düzeyindedir. Son olarak Türkiye geneline bakıldığında ise, 1912 yılında, Fransız Katolik misyon okullarının asıl öğrenci kitlesini %80'in üstünde Osmanlı Hristiyanlarının oluşturduğu görülmektedir. Müslümanların Meşrutiyet'ten sonra artan bir oranda söz konusu okullara yöneldiğinden bahsedilecekse bile, bunun daha çok İstanbul'la sınırlı kaldığı ve bu okullardaki varlıklarının Türkiye genelinde %10'u ancak biraz geçebildiği anlaşılmaktadır.

⁴⁴ Pernot'nun raporunda bölgeler sırasıyla İstanbul ve çevresi, Mısır, Filistin, Mezopotamya, Suriye, Küçük Asya ve Ege Takımadaları şeklinde sınıflandırılmıştır. Bu tabloda 1923 Türkiye'si sınırları esas alınıp Mısır, Filistin, Suriye ve Ege Takımadaları dışarıda bırakılmış, Mezopotamya bölgesinden ise sadece 1923 Türkiye'si sınırları içinde kalan Fransız Katolik misyon okulları tabloya dahil edilmiştir. Ayrıca Pernot'nun raporunda yer alan laik Fransız okulları ile Fransız Dışişleri Bakanlığı tarafından desteklenen gayrimüslim okulları tabloya dahil edilmemiştir. Tablodaki kısaltmalar sırasıyla (K.) Katolikleri, (G. E.) Gregoryen Ermeni ve (R.O) Rum Ortodoksları, (M.) Müslümanları, (Y.) Musevileri, (P.) Protestanları ifade eder.

Mütareke Döneminde (1919-1922) Türkiye'deki Fransız Katolik Misyon Okullarındaki Öğrenciler

Tablo 2. 1912 Yılı Raporunda İstanbul, İzmir ve Anadolu'da Din/Mezhep İstatistikleri Bilinen Okul, Öğrenci Sayıları ve Bunların Oranları

Bölgeler	Din/Mezhep İstatistikleri Bilinen Okul Sayısı	Din/Mezhep İstatistikleri Bilinen Okullardaki Toplam Öğrenci Sayısı	Toplam Öğrenci Sayıları Bilinen Okul Sayısı	Tüm Okullardaki Toplam Öğrenci Sayısı	Din/Mezhep İstatistikleri Bilinen Öğrencilerin Oranı
İstanbul	16	3481	23	4877	%71,37
İzmir	16	2434	19	3136	%77,61
Anadolu	23	4713	50	11292	%41,74
Türkiye Toplamı	55	10628	92	19305	%55,05

Pernot'nun 1912 yılı istatistiklerini 1923 Türkiye'si sınırları çerçevesinde değerlendirmek üzere hazırlanan Tablo 2, Tablo 1'de yer alan saptamaların bir ölçüde doğrulamasını yapmak ve hatta oradaki analizi biraz daha ileri taşımak için oluşturulmuştur. Onun istatistiklerinden derlediğimiz bilgiler 1912 Türkiye'sinde 92 Fransız Katolik misyon okulu olduğunu ve o tarihte bu kurumlarda toplam 19.305 öğrencinin eğitim aldığını göstermektedir.⁴⁵ Yine bu istatistiklerde yalnızca 55 okulun ve toplam 10.628 öğrencinin dini/mezhebi kimliklerine ilişkin veriler bulunmaktadır. Dolayısıyla bu istatistikler, bize o tarihte Türkiye'deki Fransız Katolik misyon okullarında okuyan tüm öğrencilerin %55'inin dini/mezhebi mensubiyetlerine ilişkin bilgi vermektedir. Ancak Tablo 2'den de görüleceği üzere, söz konusu istatistikler İstanbul ve İzmir'deki okullarda okuyan öğrencilerin yaklaşık %74'ünün Anadolu'daki öğrencilerin ise yaklaşık %42'sinin bilgilerine ulaşmamızı sağlamaktadır. Tablo 1'deki veriler hatırlandığında Müslüman öğrencilerin yoğunlaştığı okullar İstanbul'dadır. Anadolu'da ise bu oran %5'in altındadır. Dolayısıyla, Anadolu'daki Fransız Katolik misyon okullarına devam eden öğrencilerin dini/mezhebi kimliklerine ilişkin bilgilerimizin daha eksiksiz olması durumunda da Türkiye genelinde bu kurumlarda okuyan Müslüman öğrenci oranlarının varsayımsal olarak yukarıya değil daha aşağıya doğru bir eğilim göstermesi beklenmelidir. Kısaca belirtmek gerekirse, Türkiye'deki Fransız Katolik misyon okullarındaki Müslüman öğrencilerin oranının 1914 yılı civarında büyük olasılıkla %10'un altında, hatta %7 ila %9 aralığında bulunması gerçekliğe yakın bir tahmin olacaktır.

Mütareke Dönemi Türkiye'de Fransız Katolik Misyon Okulları (1919-1922)

Mütareke yılları tüm diğer yabancı okullar gibi Fransız Katolik misyon okulları için de yeniden inşa dönemi idi. Fransız Dışişleri Bakanlığı'nın Türkiye'deki Fransız

⁴⁵ Pernot'nun istatistiklerinden elde ettiğimiz bu sayı, elbette tüm Fransız Katolik misyon okullarının gerçek sayısını yansıtmamaktadır. Girişte değinildiği üzere 1924 tarihli bir Fransız Senatosu raporunda 1914 Türkiye'sinde toplam 163 Fransız okulundan 151'inin Katolik misyon okulları olduğu belirtilmektedir.

okullarına yönelik temel politikası savaşın yol açtığı zararları bir an önce onarıp Fransa'nın savaştan önce sahip olduğu üstünlüğü yeniden kurmaktı.⁴⁶ Fransa'nın Türkiye'deki en örgütlü ve maddi açıdan da sağlam temelleri olan eğitim kurumları Katolik misyon okullarıydı. Nitekim, Mütareke döneminin zorlu siyasi ve ekonomik koşullarına rağmen, İstanbul ve İzmir başta olmak üzere Trakya ve Anadolu'nun çeşitli yerlerindeki misyon okulları imkânlar dahilinde olabildiğince hızlı bir şekilde yeniden faaliyete geçirildi.⁴⁷ İstanbul'daki Fransız Yüksek Komiseri Defrance, 1919-1920 ders yılını değerlendiren raporunda, binaların harap durumu, okul araç gereçlerinin yağmalanması ve savaş sonrasının ekonomik zorlukları dikkate alındığında elde edilen sonucun umulmadık bir başarı olduğunu vurguluyordu.⁴⁸ Bu başarının en önemli bileşenlerinden biri çocuklarını bu okullara kaydetme yönünde istekli davranan ailelerdi. İstanbul'daki Fransız Yüksek Komiserliği'nin 1919-1920, 1920-1921 ve 1921-1922 ders yıllarına ilişkin Paris'e gönderdiği her üç raporda da Fransız okullarına yoğun bir talep olduğu, ancak gerek öğretmen sayısının azlığı gerekse öğretim yapılan binaların yetersizliği nedeniyle pek çok kayıt talebinin geri çevrilmek zorunda kalındığı yineleniyordu.⁴⁹ Örnek vermek gerekirse, özellikle öğretmen açığı sorunu nedeniyle İstanbul'daki FEC okulları idareleri 1920-1921 ders yılı başında 1.110 kayıt başvurusunu reddetmek zorunda kalmıştı.⁵⁰

Mütareke döneminde Fransız Katolik misyon okullarının İstanbul, İzmir gibi kentlerde ciddi bir ilgi gördüğü açıktı. Peki bu ilginin ana kaynağı kimlerdi? Osmanlı toplumunun hangi unsurları bu okulları tercih ediyordu? Savaşın yarattığı demografik altüst oluşa rağmen 1914 öncesinde olduğu gibi yine gayrimüslim unsurlar mı ağırlık oluşturuyordu? İşgal altındaki ülkede Müslümanlar, savaş öncesinde olduğu oranlarda yine bu okullara ilgi gösteriyor muydu?

Defrance, 1919-1920 ders yılına ilişkin raporunda bu konuya ilişkin dikkat çekici saptamalarda bulunmuştu. Ona göre “Büyük Savaş” öncesinde Fransız Katolik misyonlarının ilkokullarında öğrencilerin çoğunu Rum ve Ermeni kökenli gayrimüslimler oluştururken, giderek daha fazla sayıda Müslüman Türk aile de çocuklarını bu okullara kaydetmeye başlamıştı. Fakat Mütareke ile birlikte Müslüman öğrenciler söz konusu

⁴⁶ MAEN, Fonds Ankara, Ambassade, Carton 45, yeni klasifikasyon, İstanbul'daki Fransız Yüksek Komiserliği'nin “Réparation des dommages de guerre” başlığını taşıyan 3 Haziran 1919 tarihli yazısı.

⁴⁷ Tanır 2016, s.48-131.

⁴⁸ MAEN, Fonds Ankara, Ambassade, Carton 358, eski klasifikasyon, İstanbul'daki Fransız Yüksek Komiseri Defrance'ın Başbakan ve Dışişleri Bakanı Millerand'a gönderdiği 30.4.1920 tarihli rapor.

⁴⁹ 1919-1920 ders yılı için bkz. MAEN, Fonds Ankara, Ambassade, Carton 358, eski klasifikasyon, İstanbul'daki Fransız Yüksek Komiseri Defrance'ın Başbakan ve Dışişleri Bakanı Millerand'a gönderdiği 30.4.1920 tarihli rapor. 1920-1921 ders yılı için bkz. MAEN, Fonds Ankara, Ambassade, Carton 358, eski klasifikasyon, İstanbul'daki Fransız Yüksek Komiser General Pellé'nin Başbakan ve Dışişleri Bakanı Briand'a gönderdiği 21.7.1921 tarihli rapor. 1921-1922 ders yılı için bkz. MAEN, Fonds Ankara, Ambassade, Carton 359, İstanbul'daki Fransız Yüksek Komiseri'nin Başbakan ve Dışişleri Bakanı Poincaré'ye gönderdiği 12.5.1922 tarihli rapor.

⁵⁰ MAEN, Fonds Ankara, Ambassade, Carton 371, eski klasifikasyon, Frères des Ecoles Chrétiennes'in İstanbul bölgesi müfettişinin De Courcel'e gönderdiği 10.10.1920 tarihli not.

Mütareke Döneminde (1919-1922) Türkiye'deki Fransız Katolik Misyon Okullarındaki Öğrenciler

okullarda önemsiz bir azınlık haline gelmişlerdi. Defrance, bu durumu psikolojik nedenlere bağlıyordu. Ona göre, müttefiklerin zaferi sonrasında Rum ve Ermeni sınıf arkadaşlarının çocuklarına iyi davranmayacağı endişesini taşıyan Müslüman ebeveynler, onları bu kurumlara gönderme konusunda çekimser davranıyorlardı. Ancak barış antlaşmasının imzalanması ve istikrarın oluşmasıyla birlikte Müslümanların çok geçmeden yine Fransız okullarına dönecekleri konusunda iyimserdi.⁵¹

Gerçekten de 1914 öncesiyle kıyaslandığında Müslümanların oranında bir azalma söz konusu muydu? Yüksek Komiser Defrance azaldığı kanaatindeydi. Onun saptamaları muhtemelen İstanbul'la sınırlı bir gözlem değildi; Türkiye genelindeki Fransız okullarından gönderilen somut verilere dayanıyordu. Ancak Fransız arşivleri bize bu saptamaları doğrulayacak Türkiye genelini ele alan istatistik tabloları sunmamaktadır. Dolayısıyla bu dönemdeki değişimleri değerlendirebilmek için öncelikle İstanbul, İzmir, Trakya ve Anadolu'da bulunan Fransız Katolik misyon okullarındaki öğrencilerin dini/mezhebi bileşimine bakmak, sonra bunları bir araya getirerek Mütareke Türkiye'sindeki genel manzarayı anlamaya ve bunu 1914 öncesindeki dönemle kıyaslamaya çalışmak gerekecektir.

İstanbul'daki Fransız Katolik Misyon Okulları (1919-1922)

Başkent İstanbul, Katolik misyonlarının en eski faaliyet alanlarından biriydi. 1914 öncesinde 40'ın üzerinde ilk ve ortaöğretim kurumuyla Fransız Katolik misyonlarının eğitim merkezi konumundaydı.⁵² Mütareke yıllarında da bu misyonların en güçlü ve en örgütlü olduğu kent yine İstanbul oldu. Kentin 13 Kasım 1918'den itibaren müttefik kuvvetlerin fiili olarak işgali altına girmesi bu örgütlenmeyi kolaylaştırdı. Savaşın önce var olan okulların önemli bir kısmı yeniden faaliyete geçtiği gibi, az sayıda yeni okul da açıldı. Başta Frères des Ecoles Chrétiennes ve Filles de la Charité olmak üzere çok sayıda dini topluluğun 30'dan fazla okulu Osmanlı hukuk mevzuatına tabi olmadan başkentteki Fransız Yüksek Komiserliği'nin güvencesi altında serbestçe faaliyet gösterdi. Anadolu'da yaşanan siyasal gelişmelerin ve Ankara Hükümeti'nin uygulama ve yaptırımlarının doğaldır ki bu kentteki okulların çalışma koşulları üzerinde herhangi bir etkisi olmadı. Ankara'nın bu okullara yönelik müdahaleleri ancak son Osmanlı kabinesinin istifası sonrasında 1922 kasımından itibaren artmaya başlayacaktı.

⁵¹ MAEN, Fonds Ankara, Ambassade, Carton 358, eski klasifikasyon, İstanbul'daki Fransız Yüksek Komiser Defrance'ın Başbakan ve Dışişleri Bakanı Millerand'a gönderdiği 30.4.1920 tarihli rapor.

⁵² Tanır 2016, s.48.

Tablo 3. 1919-1920 Ders Yılında İstanbul'da Fransız Katolik Misyon Okullarındaki Öğrencilerin Din/Mezheplerine Göre Dağılımı⁵³

Yer	Dini Topluluk/Okul Adı	Dinler						Toplam
		Katolik	K. olmayan Hristiyan	Müsliman	Musevi	Ortodoks	Protestan	
Kumkapı	Oblates de l'Assomption/ Ste. Jeanne d'Arc Enstitüsü	79	145	62	27	230	3	546
Haydarpaşa	Ste. Euphémie Okulu	138	91	90	78	136	12	545
Fener	St. Irène Okulu	-	-	-	-	-	-	47
Kumkapı	Asompsiyonist Rahipler/Erkek Koleji	41	48	73	9	112	1	284
Kadıköy	Büyük Doğu Semineri-Bizans Araştırmaları Yüksek Okulu	11	0	0	0	0	0	11
Kadıköy	Kilise Okulu/Koleji	41	39	0	0	0	0	80
Galata	Lazaristler/Saint Benoît Koleji	106	0	80	121	142	1	450
Ayastefanos	Frères Maristes/Sacr�-Coeur Okulu	20	1	6	1	8	0	36
Makriköy	Notre Dame du Rosaire Koleji	30	28	32	20	80	0	190
�sk�dar	Immacul�e Conception Koleji	10	25	75	21	59	0	190
Pangaltı	Notre Dame de Sion/ Notre Dame de Sion Okulu	236	37	50	70	74	1	468
Kadıköy	Notre Dame de Sion Okulu	30	40	19	11	20	0	120
Kadıköy Moda	Immacul�e Conception de Notre Dame de Lourdes/ Okul ve Dikiş-Nakış Atölyesi	7	5	0	0	0	0	12
Pera	Calais'li Fransiskanlar/ Okul, �ks�zler Yurdu ve Dikiş-Nakış Atölyesi	47	0	0	1	19	1	68
Pera Çukurbostan	Filles de la Charit�/St. Joseph Okulu ve Yetimhanesi	185	2	1	3	84	0	275
Bebek	St. Joseph Okulu	16	80	18	2	30	2	148
�sk�dar	St. Vincent Okulu	24	128	88	20	91	9	360
Galata	Notre Dame de la Providence Okulu	166	0	7	179	183	0	535
Şişli	La Paix Hastanesi, Okulu, Kimsesiz Çocuklar Yurdu	200	60	8	5	7	0	280
Pera	Ste. Pulch�rie Okulu	297	132	31	23	196	1	680
Büyükada	Franciscaines Missionnaires du Sacr�-Coeur ⁵⁴ /St. Antoine Okulu	30	6	18	18	28	0	100

⁵³ Tablo 3'te yer alan okulların 1919-1920 ders yılındaki durumlarına ilişkin bilgi formları için bkz. MAEN, Fonds Ankara, Ambassade, Carton 358, eski klasifikasyon.

⁵⁴ Fransız arşivlerinde yer alan bir belgeye göre, "Les Soeurs Franciscaines Missionnaires du Sacr -Coeur", 1860'da Fransız Madame la Duchesse de Beaufremont tarafından kurulmuş olmakla birlikte, merkezi İtalya'nın kuzeyindeki Gemone kenti olan uluslararası bir dini topluluktur. Bkz. MAEN, Fonds Ankara, Ambassade, Carton 373, eski klasifikasyon, "Bref aper u sur l'Institut

Mütareke Döneminde (1919-1922) Türkiye'deki Fransız Katolik Misyon Okullarındaki Öğrenciler

Pera	Ste. Elisabeth Okulu	80	10	1	72	133	4	300
Kadıköy	Frères des Ecoles Chrétiennes /St. Joseph Koleji	56	65	170	148	154	2	595
Haydarpaşa	St. Louis Koleji	33	5	52	54	20	1	165
Galata	St. Pierre Okulu	118	41	7	17	0	3	186
Kadıköy	St. Joseph Ticaret Enstitüsü	0	1	3	2	0	0	6
Kadıköy	St. Paul Okulu	54	9	0	0	23	0	86
Feriköy	Ste. Jeanne d'Arc Koleji ⁵⁵	66	0	20	7	50	0	143
Pangaltı	St. Esprit Okulu	150	0	0	0	0	0	150
Taksim	St. Jean Baptiste Okulu	117	0	1	1	22	0	141
Pera	St. Michel Koleji ⁵⁶	162	2	5	6	99	2	276
Feriköy	Gürcü Rahibeler ⁵⁷ /Notre Dame de Lourdes Okulu	55	25	26	7	67	10	190
	Genel Toplam	2605	1025	943	923	2067	53	7663

Tablo 3'te görüldüğü üzere 1919-1920 ders yılında İstanbul'da toplam 32 Fransız Katolik misyon okulu faaliyete geçmeyi başarmıştı. Bu okullarda okuyan toplam öğrenci

des Soeurs Franciscaines Missionnaires du Sacré-Coeur, ainsi que sur le pensionnat Sainte-Elisabeth" başlığını taşıyan 24.2.1929 tarihli yazı. Jacques Thobie, bu dini topluluğun Fransız himayesinde olmakla birlikte İtalyan kökenli olduğunu belirtir (Thobie, 2022, C.2, s.921).

⁵⁵ Feriköy'de 1896'da açılan Saint Jean Chrysostome okulu, 1914'te kapanmışsa da Mütareke döneminde yeniden açılmış, ancak 1919-1920 ders yılından itibaren isim değiştirerek Sainte Jeanne d'Arc adını almış, lise kısmı olmayan ortaöğretim düzeyinde eğitim veren bir kurum olarak faaliyetine devam etmiştir. Bkz. MAEN, Fonds Ankara, Ambassade, Carton 358, Sainte Jeanne d'Arc Koleji'nin 1919-1920 ders yılındaki durumuna ilişkin bilgi formu. Ardından Sainte Jeanne d'Arc Koleji 1936 yılında Saint Michel Lisesi ile birleşmiş ve bundan sonra eğitim faaliyetine Saint Michel Lisesi adıyla devam etmiştir (Şencan 2025, s.362). İstanbul'daki Enstitü arşivlerine göre Feriköy'deki Sainte Jeanne d'Arc Koleji'nin 1920 yılında öğrenci sayısı 144'tü. Bu öğrencilerin 60'ı Katolik, 45'i Ortodoks, 19'u Müslüman, 9'u Ermeni, 8'i Musevi, 3'ü Protestan'dı (Michel 2004, s.165). Bu rakamlar Fransız Dışişleri Bakanlığı Arşivi'ndeki okul bilgi formlarıyla, İstanbul'daki Enstitü arşivi verileri yakın sonuçlar içermektedir.

⁵⁶ Saint Michel Koleji'nin okul arşivinde bulunan kayıtlara göre 1919-1920 ders yılında öğrenci sayısı 286'dır (Şencan 2025, s.365). Tablo 3'teki öğrenci sayısı ile okul arşiv kayıtlarındaki fark, yıl başındaki öğrenci kayıt sayısı ile eğitim-öğretim yılı içinde çeşitli sebeplere bağlı olarak öğrencilerin okula devam edememelerinden kaynaklanan farkı yansıtır olabilir.

⁵⁷ İstanbul Feriköy ve Çanakkale'de birer okulları bulunan Gürcü rahibeler (Soeurs Géorgiennes Servantes de l'Immaculée Conception), Fransız olmamakla birlikte Fransa tarafından himaye edilen bir dini topluluktu. Okullarında Fransızca öğretim yapan rahibeler, Türk makamları ile yaşadıkları bazı sorunlar nedeniyle 1925 yılında Fransız vatandaşı olma başvurusunda bulunmuşlar ve çok geçmeden Fransız vatandaşlığına kabul edilmişlerdi. Bkz. MAEN, Fonds Ankara, Ambassade, Carton 374, eski klasifikasyon, "Naturalisation des Soeurs Géorgiennes" başlığını taşıyan 21.9.1925 tarihli belge. Gürcü rahibelerin Fransız vatandaşlığına geçtiğini belirten bir belge için bkz. MAEN, Fonds Ankara, Ambassade, Carton 374, eski klasifikasyon, İstanbul'daki Fransız Maslahatgüzar R. Brugère'in Fransa Dışişleri Bakanı Aristide Briand'a gönderdiği 28.9.1927 tarihli mektup.

sayısı ise 7.663'tü. Öğrencilerinin din ve mezheplerine göre dağılım bilgileri bulunmayan Saint Irène okulu hesaplamanın dışında tutulduğunda, İstanbul'daki 31 misyon okulunda toplam öğrenci sayısı 7.616'ydi. Bu okullarda eğitim gören Müslüman öğrenci sayısı ise 943'tü; yani İstanbul'daki Fransız Katolik misyon okullarında öğrenim gören Müslüman öğrencilerin oranı %12,38 düzeyindeydi. 2.605 kişiyle tüm öğrencilerin %34,20'sine karşılık gelen Katolik öğrenciler, İstanbul'daki okullarda en büyük grubu oluşturuyordu. Okul bilgi formlarında, Katolik olmayan Hristiyan başlığı altında kimi zaman Gregoryen Ermeni ve Rum Ortodoks öğrenciler bir arada sayılıyor, kimi zaman ise birbirlerinden ayrı kaydediliyordu. Bu nedenle Katolik olmayan Hristiyan başlığı altındaki öğrencilerle Ortodoks başlığı altında bulunan öğrencilerin sayılarının birlikte değerlendirilmesi daha yerindedir. Buna göre, İstanbul'daki Fransız Katolik misyon okullarında 1919-1920 ders yılında bu iki kategori altında yer alan öğrencilerin toplam sayısı 3.092'yi buluyordu. Bunlar, söz konusu okullardaki tüm öğrencilerin %40,59'unu oluşturuyordu. Aynı ders yılında Musevi öğrencilerin toplam sayısı 923'tü. Dolayısıyla bu okullarda okuyan Musevilerin oranı %12,11'e karşılık geliyordu. Protestanlar ise 53 kişi ve %0,69 oranıyla en düşük temsile sahip öğrenci grubunu oluşturuyordu.

1919-1920 ders yılında, İstanbul'daki okullar içinde en fazla Müslümanın eğitim aldığı okul, 170 öğrenciyle Saint Benoît Koleji'ydi. 6 öğrencinin 3'ünün Müslüman olduğu Saint Joseph Ticaret Enstitüsü bir yana bırakılacak olursa, Müslüman öğrencilerin genel öğrenci sayısına oranla en yüksek olduğu okul Frères Maristes (Marist Frerler) dini topluluğunun yönetimi altında bulunan Üsküdar'daki Immaculée Conception Koleji'ydi. Buradaki Müslüman öğrenciler okuldaki tüm öğrencilerin %39,47'sini oluşturuyordu. Ayrıca, 1919-1920 ders yılında İstanbul'da 32 eğitim kurumuyla hizmet veren 11 Katolik misyon içinde 3 okulu bulunan Marist Frerler, %27,16'lık bir oranla, Müslüman öğrencilerin en yoğun olduğu dini topluluktu.

Yönetimleri altındaki 9 erkek okuluyla İstanbul'da en fazla okula sahip olan dini topluluk Frères des Ecoles Chrétiennes (FEC)'di. Frerlerin okullarında toplam 1.748 öğrenci öğrenim görüyordu ve bunların 258'i, yani %14,75'i Müslümandı. İstanbul'da 2.278 kişinin eğitim gördüğü ve bu bakımdan en kalabalık öğrenci nüfusunu barındıran dini topluluk ise hizmet verdiği 6 okulla Filles de la Charité'ydi. Bu okullardaki Müslüman öğrenci oranı ise %6,71 düzeyindeydi. İstanbul'daki tüm Fransız Katolik okullarında okuyan öğrencilerin yarısından fazlası (%52,86'sı), FEC ve Filles de la Charité okullarında öğrenim görüyordu. Dolayısıyla bu iki dini topluluk İstanbul'daki Fransız okullaşmasında özel bir konuma sahiptiler.

Müslüman öğrencilerin oranı, 1919-1920 ders yılı itibarıyla İstanbul'da birden fazla Fransız okulunun bulunduğu semtler bazında değerlendirildiğinde, hepsi Anadolu yakasında bulunan Üsküdar, Kadıköy ve Haydarpaşa'da sırasıyla %29,63, %21,09 ve %20 ile diğer semtlerle kıyaslandığında yüksek düzeydeydi. Avrupa yakasında ise Kumkapı ve Feriköy gibi semtlerde bu oranlar %13-16 arasında seyrederken; Pangaltı, Galata ve Pera gibi gayrimüslimlerin ve yabancıların daha yoğun bulunduğu yerlerde ise %2 ila 8 arasında bulunuyordu.

1919-1920 ders yılı, Defrance'ın Müslüman öğrencilere yönelik saptamasını doğruluyordu. Pernot'nun İstanbul'daki misyon okullarında okuyan öğrencilerin dini/mezhebi kimliklerine ilişkin verdiği istatistikler üzerinden değerlendirildiğinde,

Mütareke Döneminde (1919-1922) Türkiye'deki Fransız Katolik Misyon Okullarındaki Öğrenciler

1912'de %23,6 düzeyinde bulunan Müslüman öğrenci oranı 1920'de yaklaşık %12,4 düzeyine kadar gerilemişti. Buna karşılık okullardaki Katolik öğrenciler oransal olarak %40,5'tan %34,2'ye düşerken, Gregoryen Ermeni ve Rum Ortodokslar %26,6'dan %40,6 düzeyine yükselmişti. Musevi öğrencilerin oranında da %8,9'dan %12,1'e doğru bir yükselme söz konusuydu. Protestanlar ise 1914 öncesinde olduğu gibi hem İstanbul hem de diğer kentlerde üzerine konuşmayı gerektirmeyecek kadar ufak bir azınlık olmayı sürdürüyordu. Bunun kolayca açıklanabilir nedeni Katolik-Protestan rekabetiydi.

Tablo 4. 1920-1921 Ders Yılında İstanbul'da Fransız Katolik Misyon Okullarındaki Öğrencilerin Din/Mezheplerine Göre Dağılımı⁵⁸

Yer	Dini Topluluk/Okul Adı	Dinler						Toplam
		Katolik	K. olmayan Hristiyan	Müslüman	Musevi	Ortodoks	Protestan	
Kumkapı	Oblates de l'Assomption/ Ste. Jeanne d'Arc Enstitüsü	85	108	98	24	238	3	556
Haydarpaşa	Ste. Euphémie Okulu	148	91	120	55	155	6	575
Fener	Ste. Irène Okulu	22	6	12	0	9	0	49
Kadıköy	Bethléem Anaokulu	15	6	14	0	12	3	50
Kumkapı	Asompsiyonist Rahipler/ Koleji	48	35	102	5	94	1	285
Kadıköy	Büyük Doğu Semineri/ Bizans Araştırmaları Yüksek Okulu	15	0	0	0	0	0	15
Kadıköy	Kilise Okulu/Koleji	45	51	0	0	0	0	96
Galata	Lazaristler/St. Benoît Koleji	130	20	95	216	137	2	600
Bebek	St. Gabriel Okulu	16	12	19	2	36	0	85
Ayastefanos	Frères Maristes/Sacré- Coeur Okulu	26	3	3	0	18	0	50
Makriköy	Notre Dame du Rosaire Koleji	26	29	30	27	72	1	185
Üsküdar	Immaculée Conception Koleji	14	14	95	33	48	0	204
Pangaltı	Notre Dame de Sion/Notre Dame de Sion Okulu	263	46	41	79	105	5	539

⁵⁸ Tablo 4'te yer alan okulların 1920-1921 ders yılındaki durumlarına ilişkin bilgi formları için bkz. MAEN, Fonds Ankara, Ambassade, Carton 358, eski klasifikasyon. Tablo 4'te yer alan Bebek'teki Saint Joseph Okulu için 1921-1922 ders yılındaki okul bilgi formunda yer alan 1920-1921 ders yılına ait öğrenci sayılarından yararlanılmıştır. Bkz. MAEN, Fonds Ankara, Ambassade, Carton 359, eski klasifikasyon, Filles de la Charité'nin Bebek'teki Saint Joseph Okulu'nun 1921-1922 ders yılındaki durumuna ilişkin bilgi formu.

Kadıköy	Notre Dame de Sion Okulu	55	49	37	40	60	0	241
Kadıköy Moda	Immaculée Conception de Notre Dame de Lourdes/ Okul ve Dikiş Nakış Atölyesi	10	31	1	0	0	0	42
Pera	Calais'li Fransiskanlar/ Okul, Öksüzler Yurdu ve Dikiş-Nakış Atölyesi	36	0	2	6	39	1	84
Pera Çukurbostan	Filles de la Charité/St. Joseph Okulu ve Yetimhanesi	136	32	4	8	91	2	273
Bebek	St. Joseph Okulu*	21	0	27	0	102	2	152
Üsküdar	St. Vincent Okulu	24	48	48	24	43	3	190
Galata	Notre Dame de la Providence Okulu	130	180	12	187	0	1	510
Şişli	La Paix Hastanesi Okulu ve Kimsesiz Çocuklar Yurdu	70	50	9	6	0	0	135
Pera	Ste. Pulchérie Okulu	220	116	40	25	250	3	654
Büyükkada	Franciscaines Missionnaires du Sacré- Coeur/St. Antoine Okulu	2	0	20	10	50	0	82
Pera	St. Elisabeth Okulu	100	10	1	80	120	3	314
Kadıköy	Frères des Ecoles Chrétiennes/St. Joseph Koleji	105	298	149	170	0	6	728
Haydarpaşa	St. Louis Koleji	48	39	62	85	0	3	237
Galata	St. Pierre Okulu	94	25	1	6	0	0	126
Kadıköy	St. Joseph Ticaret Enstitüsü	0	8	5	3	0	0	16
Kadıköy	St. Paul Okulu	50	38	0	0	0	0	88
Feriköy	Ste. Jeanne d'Arc Koleji	60	45	19	8	9	3	144
Pangaltı	St. Esprit Okulu	176	2	0	0	0	0	178
Taksim	St. Jean Baptiste Okulu	185	58	6	5	0	1	255
Pera	St. Michel Koleji	185	139	7	15	0	2	348
Feriköy	Gürcü Rahibeler/Notre Dame de Lourdes Okulu	60	25	23	10	65	12	195
Pera	Kapüşenler/St. Louis Okulu	70	0	0	0	0	0	70
	Genel Toplam	2690	1614	1102	1129	1753	63	8351

Tablo 4'te görüldüğü üzere, 1920-1921 ders yılında İstanbul'daki Fransız Katolik misyon okullarının sayısı 35'e ulaştı. Dolayısıyla bir önceki yıla göre üç okul daha faaliyete geçmişti. Bunlardan biri Kadıköy'de Oblates de l'Assomption rahibeleri tarafından açılan Bethléem Anaokulu idi. Bu okul, 1914 öncesinde faaliyet göstermeyen yeni bir kurumdu. Diğer ikisi ise "Büyük Savaş"tan önce açılmış olan, ancak Mütareke'den sonra çeşitli nedenlerle tekrar faaliyete geçememiş okullardı. Bunlardan

Mütareke Döneminde (1919-1922) Türkiye'deki Fransız Katolik Misyon Okullarındaki Öğrenciler

biri, Lazaristlerin Bebek'teki Saint Gabriel Okulu'ydu; diğeri ise Kapüşenlerin Pera'daki Saint Louis Ruhban Okulu'ydu.

İstanbul'daki Fransız Katolik misyon okullarında, 1920-1921 ders yılında, öğrenci sayısı bakımından da bir önceki yıla oranla bir artış söz konusuydu. Önceki yıl 7.663 olan toplam öğrenci sayısı, 1920-1921 ders yılında %8,98'lik bir artışla 8.351'e ulaşmıştı. Tüm öğrencilerin 1.102'si, yani %13,19'u Müslümandı. Bu gruptaki öğrenciler için önceki yıla oranla %16,86 düzeyinde bir artış söz konusuydu. Müslümanların sayısal ve oransal olarak artışı Defrance'ın 1920 ders yılında yaptığı değerlendirmeyi doğruluyor görünüyordu. 10 Ağustos 1920'de Osmanlı Devleti ile İtilaf Devletleri arasında bir barış antlaşması imzalanmış ve onun öngördüğü gibi yeni ders yılında Müslüman öğrencilerin Fransız Katolik misyon okullarına yöneliminde bir artış başlamıştı. 2.690 öğrenci ve %32,21 oranıyla en kalabalık grubu yine Katolik öğrenciler oluşturuyordu. Katolikler, sayısal olarak değilse de oransal olarak ufak bir düşüş eğilimindeydiler. Katolik olmayan Hristiyanlar ve Ortodoks öğrenciler birlikte değerlendirildiğinde 3.367 öğrenciyle %40,32 düzeyinde temsil ediliyorlardı. Gregoryen Ermeni ve Rum Ortodoksların oluşturduğu bu kategorideki öğrenciler, oransal olarak neredeyse önceki yıllara aynı düzeyde kalmışlardı. Musevi öğrencilerin sayısı ise 1.129'a yükselmiş ve bu okullardaki oranları da %13,52'ye ulaşmıştı. Önceki yıla oranla en fazla artış yaşayan grup da %22,31'le onlardı. Protestanlar, 63 öğrenci ve %0,75'lik oranla yine en küçük grubu oluşturuyordu.

1920-1921 ders yılında, İstanbul'daki okullar içinde en fazla Müslümanın eğitim aldığı okul, biraz düşüş yaşamakla birlikte 149 öğrenciyle yine Saint Benoît Koleji'ydi. Müslüman öğrencilerin genel öğrenci sayısına oranla en yüksek olduğu okul da yine Marist Frerler'in Üsküdar'daki Immaculée Conception Koleji'ydi. Müslüman öğrenciler bu kolejdeki tüm öğrencilerin %46,56'sını oluşturuyordu. 1920-1921 ders yılında, İstanbul'da 35 eğitim kurumuyla hizmet veren 12 Katolik misyon içinde 3 okulu bulunan Marist Frerler, %29,15'lik bir oranla, önceki yıl olduğu gibi Müslüman öğrencilerin en yoğun olduğu dini topluluktu.

1920-1921 ders yılında İstanbul'daki Fransız Katolik misyonlar içinde en fazla öğrenciye eğitim vereni FEC'di. 2.120 öğrenciye eğitim veren 9 FEC okulunda tüm öğrencilerin %11,74'üne karşılık gelen 249 Müslüman öğrenci öğrenim görüyordu. Onları, 6 okulda 1.914 öğrenciye eğitim veren Filles de la Charité takip ediyordu. Bu okullarda öğrenim gören 140 Müslüman, tüm öğrencilerin %7,31'ini oluşturuyordu. 1920-1921 ders yılında oransal olarak ufak bir düşüş yaşansa da İstanbul'daki tüm Fransız Katolik okullarında okuyan öğrencilerin yaklaşık yarısı (%48,30'u) FEC ve Filles de la Charité okullarında eğitim görüyordu.

Müslüman öğrencilerin oranı, 1920-1921 ders yılı itibariyle İstanbul'da birden fazla Fransız okulunun bulunduğu semtler bazında değerlendirildiğinde, Anadolu yakasında bulunan Üsküdar, Haydarpaşa ve Kadıköy'de sırasıyla %36,29, %22,41 ve %16,4 düzeyindeydi. Avrupa yakasındaki Fransız Katolik okullarında ise Müslüman öğrencilerin daha yoğun bulunduğu semtlerin başında %23,78'le Kumkapı geliyor, onu %19,40 oranıyla Bebek takip ediyordu. Feriköy'de %12'nin biraz üstünde olan bu oran, Pangaltı, Galata ve Pera gibi gayrimüslim ve yabancıların daha yoğun bulunduğu yerlerde ise %3 ila 9 arasında bulunuyordu.

Tablo 5. 1921-1922 Ders Yılında İstanbul'da Fransız Katolik Misyon Okullarındaki Öğrencilerin Din/Mezheplerine Göre Dağılımı⁵⁹

Yer	Dini Topluluk/Okul Adı	Dinler						Toplam
		Katolik	K. Olmayan Hristiyan	Müslüman	Musevi	Ortodoks	Protestan	
Kumkapı	Oblates de l'Assomption/ Ste. Jeanne d'Arc Enstitüsü	79	102	104	26	245	4	560
Haydarpaşa	Ste. Euphémie Okulu	137	94	134	54	169	2	590
Fener	Ste. Irène Okulu	21	11	8	0	5	0	45
Kadıköy	Bethléem Anaokulu	14	11	0	0	0	0	25
Kumkapı	Asompsiyonist Rahipler/Koleji	54	26	94	6	116	0	296
Kadıköy	Büyük Doğu Semineri/ Bizans Araştırmaları Yüksek Okulu	16	0	0	0	0	0	16
Kadıköy	Kilise Okulu/Koleji	41	48	0	0	0	0	89
Galata	Lazaristler/St. Benoît Koleji	133	24	74	212	201	6	650
Bebek	St. Gabriel Okulu	26	13	21	1	34	0	95
Ayastefanos	Frères Maristes/Sacré- Coeur Okulu	42	2	4	1	19	0	68
Makriköy	Notre Dame du Rosaire Koleji	32	30	34	25	80	1	202
Üsküdar	Immaculée Conception Koleji	19	39	110	32	30	0	230
Yedikule /Samatya	St. Théodore Okulu	18	22	21	8	24	0	93
Pangaltı	Notre Dame de Sion/Notre Dame de Sion Okulu	312	45	37	83	107	4	588
Kadıköy	Notre Dame de Sion Okulu	62	49	28	33	51	6	229
Kadıköy Moda	Immaculée Conception de Notre Dame de Lourdes/ Okul ve Dikiş Nakış Atölyesi	12	33	0	0	0	0	45
Pera	Calais'li Fransiskanlar/ Okul, Öksüzler Yurdu ve Dikiş-Nakış Atölyesi	15	0	0	0	5	0	20

⁵⁹ Tablo 5'te yer alan okulların 1921-1922 ders yılındaki durumlarına ilişkin bilgi formları için bkz. MAEN, Fonds Ankara, Ambassade, Carton 359, eski klasifikasyon.

Mütareke Döneminde (1919-1922) Türkiye'deki Fransız Katolik Misyon Okullarındaki Öğrenciler

Pera Çukurbostan	Filles de la Charité /St. Joseph Okulu ve Yetimhanesi	155	99	4	2	0	0	260
Bebek	St. Joseph Okulu	25	0	20	2	89	3	139
Üsküdar	St. Vincent Okulu	20	85	37	18	0	0	160
Galata	Notre Dame de la Providence Okulu	150	7	14	144	140	2	457
Şişli	La Paix Hastanesi Okulu ve Kimsesiz Çocuklar Yurdu	137	0	25	6	34	0	202
Pera	Ste. Pulchérie Okulu	230	100	30	40	215	1	616
Büyükkada	Franciscaines Missionnaires du Sacré-Coeur /St. Antoine Okulu	20	0	25	10	50	0	105
Pera	St. Elisabeth Okulu	100	40	1	80	120	10	351
Kadıköy	Frères des Ecoles Chrésiennes /St. Joseph Koleji	147	350	144	202	0	0	843
Haydarpaşa	St. Louis Koleji	51	12	58	84	46	6	257
Galata	St. Pierre Okulu	127	0	6	14	58	0	205
Kadıköy	St. Joseph Ticaret Enstitüsü	0	0	3	5	7	0	15
Kadıköy	St. Paul Okulu	37	12	0	0	55	0	104
Feriköy	Ste. Jeanne d'Arc Koleji	69	0	27	14	73	6	189
Pangaltı	St. Esprit Okulu	210	0	0	0	0	0	210
Taksim	St. Jean Baptiste Okulu	255	0	3	6	52	2	318
Pera	St. Michel Koleji	217	26	11	23	150	3	430
Feriköy	Gürcü Rahibeler /Notre Dame de Lourdes Okulu	70	28	35	12	40	5	190
Pera	Kapüsenler /St. Louis Okulu	80	0	0	0	0	0	80
	Genel Toplam	3133	1308	1112	1143	2215	61	8972

Tablo 5'te görüldüğü üzere 1921-1922 ders yılında İstanbul'daki Fransız Katolik misyon okullarının sayısı 36'ya ulaşmıştı. Önceki yıla göre bir okul daha faaliyete geçmişti. Bu, Marist Frerlerin Yedikule'de açtıkları yeni bir eğitim kurumu olan Saint Théodore'du.

1921-1922 ders yılında öğrenci sayısı bakımından bir önceki yıla göre yine bir artış söz konusuydu. Önceki yıl 8.351 olan toplam öğrenci sayısı 1921-1922 ders yılında %7,44'lık bir artışla 8.972'ye ulaşmıştı. Bunların 1.112'si, yani %12,39'unu Müslümanlar oluşturuyordu. Müslüman öğrenci sayısı önceki yıla oranla yalnızca %0,91 düzeyinde artmıştı. Bu artış, toplam öğrenci sayısındaki artışın gerisinde kaldığı için Müslüman öğrenci oranında önceki yıla göre ufak bir gerileme olmuştu. Böylelikle, Mütareke'nin üçüncü yılında Defrance'ın öngörüsünün aksine Müslümanların bu okullara yöneliminde bir kırılma gerçekleşmişti. Katolikler, 3.133 öğrenci ve %34,92 oranıyla yine en kalabalık grubu oluşturuyordu. Bu öğrenci grubu, önceki yıllara

kıyaslandığında hem sayısal hem oransal olarak artış yaşamıştı. Katolik olmayan Hristiyanlar ve Ortodoks öğrenciler, 3.523 öğrenciyle, önceki yıla göre ufak bir düşüşle %39,26 düzeyinde bir temsil oranına sahiptilerdi. Musevi öğrencilerin sayısı 1.143'e yükselmiş, oransal olarak önceki yıla göre ufak bir düşüşle %12,74'ye gerilemişti. Protestanlar, 61 öğrenci ve %0,68'lik oranla yine en küçük grubu oluşturuyordu. 1921-1922 ders yılının dikkat çekici yönü, ilk defa bütün diğer kategorilerdeki öğrenciler oransal olarak düşüş yaşarken, Katoliklerde bir artış gözlenmesiydi.

1921-1922 ders yılında, İstanbul'daki Fransız Katolik misyon okulları içinde en fazla Müslümanın eğitim aldığı okul, önceki yıla göre biraz düşüş yaşamakla birlikte 144 öğrenciyle bir kez daha Saint Benoît Koleji'ydi. Müslüman öğrencilerin genel öğrenci sayısına oranla en yüksek olduğu okul, %47,82 oranıyla yine Marist Frerler'in Üsküdar'daki Immaculée Conception Koleji'ydi. 1921-1922 ders yılında, İstanbul'da 36 eğitim kurumuyla hizmet veren 12 Katolik misyon içinde Yedikule'deki Saint Théodore'un da eklenmesiyle artık 4 okulu bulunan Marist Frerler, %28,50'lik bir oranla, önceki iki yılda olduğu gibi, bir kez daha okullarında Müslüman öğrencilerin en yoğun bulunduğu dini topluluktuktu.

FEC, yönetimleri altında bulunan 9 okulda toplam 2.571 öğrencisiyle, 1921-1922 ders yılında da İstanbul'daki Fransız Katolik misyonlar içinde en fazla öğrenciye eğitim veren dini topluluktuktu. FEC okullarında tüm öğrencilerin %9,8'ine karşılık gelen 252 Müslüman öğrenci eğitim alıyordu. 6 okulda 1.834 öğrenciye eğitim veren Filles de la Charité ise bir önceki yıl olduğu gibi yine ikinci sırada yer alıyordu. Filles de la Charité okullarında öğrenim gören 130 Müslüman, tüm öğrencilerin %7,09'unu oluşturuyordu. 1921-1922 ders yılında da İstanbul'daki tüm Fransız Katolik okullarında okuyan öğrencilerin yaklaşık yarısı (%49,1'i) FEC ve Filles de la Charité okullarında eğitim görüyordu.

Müslüman öğrencilerin oranı, 1921-1922 ders yılı itibarıyla İstanbul'da birden fazla Fransız okulunun bulunduğu semtler bazında değerlendirildiğinde, Anadolu yakasında bulunan Üsküdar, Haydarpaşa ve Kadıköy'de sırasıyla %37,69 %22,68 ve %12,81 düzeyindeydi. Üsküdar ve Haydarpaşa'da Müslüman öğrenci oranı üç sene boyunca sürekli artarken, Kadıköy'de ise sürekli düşmüş ve 1919-1920 ders yılında %21,09 oranından %12,81'e kadar gerilemişti. Avrupa yakasındaki Fransız Katolik okullarında ise Müslüman öğrencilerin en yoğun bulunduğu semt %23,13'le yine Kumkapı'ydı. Onu %17,52 oranıyla Bebek, %16,36 oranıyla Feriköy takip ediyordu. Pangaltı, Galata ve Pera gibi gayrimüslim ve yabancıların daha yoğun bulunduğu semtlerde ise bu oran %2 ila %7,5 arasında bulunuyordu.

İzmir'de Fransız Katolik Misyon Okulları (1919-1922)

İzmir'deki ilk Fransız misyon okulunun açılışı 1638 yılına kadar uzanıyordu.⁶⁰ Ancak buradaki okulların yaygınlık kazanması İmparatorluk genelinde olduğu gibi yine XIX. yüzyılın ikinci yarısında gerçekleşmişti. İzmir, "Büyük Savaş" öncesinde Türkiye'de Fransız Katolik misyonlarının İstanbul'dan sonra en güçlü şekilde

⁶⁰ Bkz. Güven 2006, s.79.

Mütareke Döneminde (1919-1922) Türkiye'deki Fransız Katolik Misyon Okullarındaki Öğrenciler

örgütlendiği kentti. Gayrimüslim unsurların ve yabancıların da yoğun olduğu bu kent, Fransız Katolik misyon okullarının gelişimi için uygun bir nüfus yapısına sahipti.

İzmir'de, 1914 öncesinde Pernot'nun haklarında istatistik bilgileri sunduğu toplam 19 misyon okulu vardı. Mütareke döneminde bunların büyük bir kısmı yeniden faaliyete geçebildi. Eğitim alanında en öne çıkan dini topluluklar İstanbul'da olduğu gibi Frères des Ecoles Chrétienncs ve Filles de la Charité'ydı. İzmir'in, 15 Mayıs 1919'dan itibaren Yunan ordusunun işgali altına girmesi bu kentteki Fransız okulları üzerinde çok derin bir etki yaratmadı. Anadolu'da yaşanan siyasal gelişmeler ve Ankara Hükümeti'nin uygulama ve yaptırımları da İstanbul'da olduğu gibi İzmir'de de okulların çalışma koşullarını etkilemedi. Okulları asıl etkileyecek gelişme Eylül 1922'deki Büyük İzmir Yangını olacaktı.

Tablo 6. 1919-1920 Ders Yılında İzmir'de Fransız Katolik Misyon Okullarındaki Öğrencilerin Din/Mezheplerine Göre Dağılımı⁶¹

Yer	Dini Topluluk/Okul Adı	Dinler						Toplam
		Katolik	K. olmayan Hristiyan	Müslüman	Musevi	Ortodoks	Protestan	
İzmir	Lazaristler/Sacr�-Coeur Koleji	80	19	9	34	21	2	165
Alaybey	Saint Joseph de l'Apparition/ Notre Dame du Sacr�-Coeur Okulu	50	32	17	31	30	0	160
İzmir	Filles de la Charit�/La Providence Okulu	165	56	2	53	97	0	373
İzmir	Fransız Hastanesi Okulu	152	3	1	2	86	2	246
Buca	Notre Dame des Anges Okulu	26	0	0	3	55	6	90
Bornova	Saint Vincent Okulu	71	64	6	7	0	0	148
Kula	Saint Joseph Yetimhanesi							82
Buca	Kre�							20
İzmir	Notre Dame de Sion/Notre Dame de Sion Enstitüsü	47	105	5	14	10	5	186
Kar�ıyaka	Notre Dame de Sion Enstitüsü	65	49	26	9	55	3	207
İzmir	Pères de Sion/Yüksek Ticaret Enstitüsü	7	3	4	0	0	0	14
İzmir	Fr�res de Ecoles Chr�tiennes/ Saint Andr� Okulu	32	3	0	2	0	0	37
Karşıyaka	Saint Polycarpe Okulu	54	10	7	20	8	0	99
İzmir	Saint Jean Okulu	34	12	1	5	0	0	52
İzmir	Saint Joseph Koleji	156	64	20	126	0	0	366

⁶¹ Tablo 6'da yer alan okulların 1919-1920 ders yılındaki durumlarına ilişkin bilgi formları için bkz. MAEN, Fonds Ankara, Ambassade, Carton 358, eski klasifikasyon.

Göztepe	Saint Germanicus Okulu	8	0	8	29	0	0	45
İzmir	Franciscaines Missionnaires de Marie/ Saint Roch Hastanesi Okulu	58	7	0	0	0	0	65
	Genel Toplam	1005	427	106	335	362	18	2355

Tablo 6’da görüldüğü üzere 1919-1920 ders yılında Kula’daki yetimhane ve Buca’daki kreş de dahil edildiğinde, İzmir’de Fransız Katolik misyonlarına ait toplam 17 eğitim kurumu faaliyete geçmeyi başarmıştı. Bu okullarda okuyan toplam öğrenci sayısı 2.355’ti. Öğrencilerinin din ve mezheplerine göre dağılım bilgileri bulunmayan Kula’daki Saint Joseph Yetimhanesi ile Buca’daki kreş hesaplamının dışında tutulduğunda, İzmir’deki 15 Fransız Katolik misyon okulunda toplam öğrenci sayısı 2.253’tü. Bu 15 okulda eğitim gören Müslüman öğrenci sayısı ise 106’ydı. Dolayısıyla 1919-1920 ders yılında söz konusu okullarda öğrenim gören Müslüman öğrencilerin oranı %4,7’di. Bu, 1912 yılındaki %3,3 oranıyla kıyaslandığında Mütareke başlangıcında Müslümanların okullardaki mevcudiyetinin ufak bir artış içinde olduğunu gösteriyordu. 1.005 kişiyle tüm öğrencilerin %44,6’sına karşılık gelen Katolikler, İzmir’deki Fransız Katolik okullarının en büyük grubunu oluşturuyordu. Bununla birlikte, bu kategorideki öğrenciler 1914 öncesiyle kıyaslandığında ciddi bir düşüş içindeydi. Katolik olmayan Hristiyanlar ve Ortodokslar, toplam 789 öğrenciyle %35,02’lik bir orana sahiptiler. Museviler, 335 öğrenciyle tüm öğrencilerin %14,87’sine karşılık geliyordu. Bu kategorideki öğrenciler, 1914 öncesiyle karşılaştırıldığında oransal olarak en fazla büyüyen gruptu. En küçük grubu oluşturan Protestanlar ise 18 öğrenciyle sadece %0,8 oranında bir paya sahipti.

1919-1920 ders yılında, İzmir’deki Fransız Katolik misyon okulları içinde en fazla Müslümanın eğitim aldığı okul, 26 öğrenciyle Karşıyaka’daki Notre Dame de Sion Enstitüsü’ydü. Müslüman öğrencilerin genel öğrenci sayısına oranla en yüksek olduğu okul ise Pères de Sion’un Yüksek Ticaret Enstitüsü’ydü. Bu okuldaki Müslümanlar tüm öğrencilerin %28,57’sini oluşturuyordu.

1919-1920 ders yılında, İzmir’de birden fazla eğitim kurumu bulunan yalnızca 3 dini topluluk vardı. Filles de la Charité 4 okul, 1’er yetimhane ve kreş olmak üzere 6 eğitim kurumuyla hizmet veriyordu ve okullarında toplam 857 öğrenci eğitim görüyordu. Bu okullardaki Müslüman öğrenci oranı %1 düzeyindeydi. FEC, İzmir’de sahip olduğu 5 okulda toplam 599 öğrenciye eğitim veriyordu. Bu okullardaki Müslüman öğrencilerin oranı ise %6 düzeyindeydi. 2 kız enstitüsüyle toplam 393 öğrenciye eğitim veren Notre Dame de Sion’daki Müslüman öğrenci oranı ise %7,9’a yakındı. İzmir’deki Fransız Katolik misyon okullarında okuyan öğrencilerin 1.849’u, yani %82’si Filles de la Charité, FEC ve Notre Dame de Sion’a ait okullarda öğrenim görüyordu. Dolayısıyla bu üç dini topluluk İzmir’deki Fransız okullaşmasında önemli bir konuma sahiptiler.

Mütareke Döneminde (1919-1922) Türkiye'deki Fransız Katolik Misyon Okullarındaki Öğrenciler

Tablo 7. 1920-1921 Ders Yılında İzmir'de Fransız Katolik Misyon Okullarındaki Öğrencilerin Din/Mezheplerine Göre Dağılımı⁶²

Yer	Dini Topluluk/Okul Adı	Dinler						Toplam
		Katolik	K. olmayan Hristiyan	Müslüman	Musevi	Ortodoks	Protestan	
İzmir	Lazaristler/Sacré-Coeur Koleji ⁶³	84	0	34	70	42	3	233
Alaybey	Saint Joseph de l'Apparition/Notre Dame du Sacré-Coeur Okulu	63	20	16	38	37	1	175
İzmir	Filles de la Charité/La Providence Okulu	190	56	3	110	104	1	464
İzmir	Fransız Hastanesi Okulu ve Dikiş-Nakış Atölyesi	144	2	0	3	99	1	249
Buca	Notre Dame des Anges Okulu	24	3	0	3	44	2	76
Bornova	Saint Vincent Okulu	63	6	6	7	63	0	145
Kula	Saint Joseph Yetimhanesi	81	3	0	0	0	0	84
Buca	Kreş	24	0	0	0	0	0	24
İzmir	Notre Dame de Sion/Notre Dame de Sion Enstitüsü	54	25	4	34	96	9	222
Karşıyaka	Notre Dame de Sion Enstitüsü	68	52	27	9	60	3	219
İzmir	Frères de Ecoles Chrétiennes/Saint André Okulu	41	9	0	2	0	0	52
Karşıyaka	Saint Polycarpe Okulu	60	17	10	16	0	0	103
İzmir	Saint Jean Okulu	83	17	2	18	0	0	120
İzmir	Saint Joseph Koleji	150	26	22	131	29	2	360
Bornova	Alliance Française Okulu	19	1	1	6	15	0	42
İzmir	Franciscaines Missionnaires de Marie/ Saint Roch Hastanesi Okulu	64	2	0	0	10	0	76
	Genel Toplam	1212	239	125	447	599	22	2644

Tablo 7'de görüldüğü üzere, İzmir'de 1920-1921 ders yılında, Kula'daki yetimhane ve Buca'daki kreşle birlikte 16 eğitim kurumu faaliyet halindeydi. Önceki yıl açılmış olan Pères de Sion'un Yüksek Ticaret Enstitüsü ile FEC'in Göztepe'deki Saint

⁶² Tablo 7'de yer alan okulların 1920-1921 ders yılındaki durumlarına ilişkin bilgi formları için bkz. MAEN, Fonds Ankara, Ambassade, Carton 358, eski klasifikasyon.

⁶³ Sacré-Coeur Koleji'nin 1920-1921 ders yılı okul bilgi formunda Ermeni ve Ortodoks öğrenciler Ortodoks kategorisi içinde değerlendirilmişlerdir. Bkz. MAEN, Fonds Ankara, Ambassade, Carton 358, eski klasifikasyon, İzmir'deki Sacré-Coeur Koleji'nin 1920-1921 ders yılındaki durumuna ilişkin bilgi formu.

Germanicus okulu, ilki maddi imkânsızlıklar, ikincisi ise öğretmen yetersizliği nedeniyle faaliyetlerini sürdürememişlerdi.⁶⁴ Bununla birlikte, FEC'in önceki yıl açmadığı Bornova'daki Alliance Française adıyla bilinen okul ise Belçikalı Kapüsen bir rahibin yönetiminde yeniden faaliyete geçmişti.⁶⁵

Öğrenci sayısı bakımından bir önceki yıla göre bir artış söz konusuydu. Önceki yıl 2.355 olan toplam öğrenci sayısı, 1920-1921 ders yılında %12,27'lik bir artışla 2.644'e ulaşmıştı. Bu okullarda okuyan Müslüman öğrencilerin sayısı 125'ti ve bunlar tüm öğrenciler içinde %4,7'lik bir orana sahipti. Müslüman öğrenci sayısında önceki yıla oranla %17,92 düzeyinde bir artış söz konusuydu. Ancak Müslümanların tüm öğrenciler içindeki payı sabit kalmıştı. Katolikler 1.212 öğrenci ve %45,84 oranıyla, yine tüm öğrencilerin içinde en büyük grubu oluşturuyordu. Katolik olmayan Hristiyanlar ve Ortodokslar, toplam 838 öğrenciyle %31,69 düzeyinde bir temsil oranına sahiptiler. Bu rakamlar, Gregoryen Ermeni ve Rum Ortodoksların 1920-1921 ders yılında tüm öğrenciler içindeki paylarının bir miktar düşüş içinde olduğunu gösteriyordu. Museviler, 447 öğrenciyle tüm öğrencilerin %16,9'una karşılık geliyordu. Bu kategorideki öğrenciler hem sayısal hem de oransal olarak büyümeye devam ediyordu. Protestanlar ise 22 öğrenciyle %0,83 düzeyinde bir paya sahipti.

1920-1921 ders yılında, İzmir'deki Fransız Katolik misyon okulları içinde en fazla Müslümanın eğitim aldığı kurum, 34 öğrenciyle Lazaristlerin yönetimindeki Sacré-Coeur Koleji'ydı. Müslüman öğrencilerin genel öğrenci sayısına oranla en yüksek olduğu kurum da %14,59'lik oranla aynı kolejdı.

Bir önceki yıl olduğu gibi 1920-1921 ders yılında da Filles de la Charité, FEC ve Notre Dame de Sion İzmir'in eğitim hayatında en ağırlıklı yere sahip Fransız misyon kuruluşlarıydı. İzmir'de Fransız Katolik misyonlarına ait okullarda okuyan öğrencilerin 2.118'i, yani %80,1'i Filles de la Charité, FEC ve Notre Dame de Sion okullarında öğrenim görüyordu. Filles de la Charité'nin yönetimi altındaki eğitim kurumlarında toplam 1.042 öğrenci eğitim görüyordu. Bu okullardaki Müslüman öğrenci oranı %0,86 düzeyindeydi. FEC, İzmir'de sahip olduğu 4 okulda toplam 635 öğrenciye eğitim veriyordu. Bu okullardaki Müslüman öğrencilerin temsil oranı ise %5,35'ti. Toplam 441 öğrencinin eğitim gördüğü Notre Dame de Sion kurumlarındaki Müslüman öğrenci oranı ise %7,03 düzeyindeydi.

⁶⁴ MAEN, Fonds Ankara, Ambassade, Carton 358, eski klasifikasyon, *Cercle Catholique des Jeunes Gens des Pères de Sion* başlıklı belge. MAEN, Fonds Ankara, Ambassade, Carton 358, eski klasifikasyon, Fransa'nın İzmir Başkonsolosu'ndan İstanbul'daki Fransız Yüksek Komiseri'ne gönderilen "*Propositions d'allocations pour 1921, aux établissements français de Smyrne*" başlığını taşıyan 22.3.1921 tarihli mektup.

⁶⁵ MAEN, Fonds Ankara, Ambassade, Carton 358, eski klasifikasyon, Bornova Alliance Française Okulu'nun 1920-1921 ders yılındaki durumuna ilişkin bilgi formu.

Mütareke Döneminde (1919-1922) Türkiye'deki Fransız Katolik Misyon Okullarındaki Öğrenciler

Tablo 8. 1921-1922 Ders Yılında İzmir'de Fransız Katolik Misyon Okullarındaki Öğrencilerin Din/Mezheplerine Göre Dağılımı⁶⁶

Yer	Dini Topluluk/Okul Adı	Dinler						Toplam
		Katolik	K. olmayan Hristiyan	Müslüman	Musevi	Ortodoks	Protestan	
İzmir	Lazaristler/Sacr�-Coeur Koleji	73	38	60	78	0	0	249
Alaybey	Saint Joseph de l'Apparition/ Notre Dame du Sacr�-Coeur Okulu	64	36	13	28	0	0	141
İzmir	Filles de la Charit�/La Providence Okulu	186	36	6	119	75	2	424
İzmir	Fransız Hastanesi Okulu ve Dikiş-Nakiş Atölyesi	169	1	0	2	113	0	285
Buca	Notre Dame des Anges Okulu	24	4	1	4	62	0	95
Bornova	Saint Vincent Okulu	56	4	4	6	54	0	124
Kula	Saint Joseph Yetimhanesi	87	0	0	0	0	0	87
İzmir	Notre Dame de Sion/Notre Dame de Sion Enstitüsü	49	34	4	44	106	7	244
Karşıyaka	Notre Dame de Sion Enstitüsü	72	54	28	9	66	2	231
İzmir	Frères de Ecoles Chretiennes/ Saint André Okulu	46	0	0	1	8	2	57
Karşıyaka	Saint Polycarpe Okulu	67	0	7	19	11	11	115
İzmir	Saint Jean Okulu	111	15	4	19	0	0	149
İzmir	Saint Joseph Koleji	165	34	35	150	27	4	415
Bornova	Alliance Française Okulu	28	0	1	10	13	0	52
İzmir	Franciscaines Missionnaires de Marie/ Saint Roch Hastanesi Okulu	66	2	0	0	27	0	95
	Genel Toplam	1263	258	163	489	562	28	2763

Tablo 8'de görüldüğü üzere, İzmir'de 1921-1922 ders yılında Kula'daki yetimhane ile birlikte 15 eğitim kurumu faaliyet halindeydi.  nceki yıldan farklı olarak yalnızca Filles de la Charit 'nin Buca'daki kreş  hem hijyen hem de beklenen sonuçları vermemesi nedeniyle kapatılmış ve buradaki  ocuklar Kula'daki Saint Joseph Yetimhanesi'ne nakledilmişlerdi.⁶⁷

⁶⁶ Tablo 8'de yer alan okulların 1921-1922 ders yılındaki durumlarına ilişkin bilgi formları için bkz. MAEN, Fonds İzmir, Consulat G n ral 1922-1978, Carton 73.

⁶⁷ MAEN, Fonds Ankara, Ambassade, Carton 358, eski klasifikasyon, Buca'daki Filles de la Charit  Kreş 'nin 1920-1921 ders yılındaki durumuna ilişkin bilgi formu.

1921-1922 ders yılında öğrenci sayısı bakımından artış devam etmişti. Önceki yıl 2.644 olan öğrenci sayısı, %4,5 düzeyinde bir artışla 2.763'e yükselmişti. Bu öğrencilerin 163'ü, oransal olarak da %5,9'u Müslüman öğrencilerdi. Bu, önceki yıla oranla %30,4 düzeyinde bir artış anlamına geliyordu. 1919-1920 ders yılındaki durumla kıyaslandığında Müslüman öğrenciler 3 yıl içinde %53,77 oranında bir artış kaydetmişti. Katolikler, 1.263 öğrenci ve %45,71 oranıyla bir kez daha en büyük öğrenci kitlesini oluşturuyordu. Katolik olmayan Hristiyanlar ve Ortodokslar, toplam 820 öğrenciyle önceki yıla göre ufak bir düşüşle %29,68'lik bir orana sahiptiler. Museviler, 489 öğrenciyle tüm öğrencilerin %17,7'sini oluşturuyordu. Bu kategorideki öğrenciler de 3 yıl içinde %45,97 oranında bir artış kaydetmişlerdi. Protestanlar ise 28 öğrenciyle %1,01'lik bir orana sahipti.

1921-1922 ders yılında, İzmir'deki Fransız Katolik misyon okulları içinde Müslümanların en fazla rağbet ettiği okul, bir kez daha Lazaristlerin yönetimindeki Sacré-Coeur Koleji'ydi. Önceki yıl 34 olan Müslüman öğrenci sayısı 1921-1922 ders yılında %76,47'lik bir artışla 60'a yükselmişti. Müslüman öğrencilerin genel öğrenci sayısına oranla en yüksek olduğu okul da %24,1'lik oranla Sacré-Coeur'dü.

1921-1922 ders yılında da Filles de la Charité, FEC ve Notre Dame de Sion İzmir'deki eğitim kurumları içinde en önemli Fransız misyonlar olma konumlarını korudular. İzmir'de Fransız Katolik misyonlarına ait okullarda okuyan öğrencilerin 2.226'sı, yani %80,56'sı Filles de la Charité, FEC ve Notre Dame de Sion'a ait okullarda eğitim alıyordu. Ufak bir düşüş yaşasa da Filles de la Charité'nin yönetimi altındaki 5 eğitim kurumunda 1.015 öğrenci öğrenim görüyordu. Bu okullardaki Müslüman öğrenci oranı %1,08 düzeyindeydi. FEC'in İzmir'deki 4 okulunda 736 öğrenci eğitim alıyordu ve bunların %6,25'i Müslümandı. 475 öğrencinin eğitim gördüğü Notre Dame de Sion kurumlarındaki Müslüman öğrenci oranı ise %6,74'tü.

Trakya'da Fransız Katolik Misyon Okulları (1919-1922)

1914 öncesinde Trakya ve Çanakkale, Fransız Katolik misyonlarının okullaşma faaliyetlerinin yoğun olduğu bir bölge değildi. Burada daha çok Asompsiyonistler ve Oblates de l'Assomption rahibelerinin eğitim kurumları öne çıkıyordu. Mütareke döneminde bu Katolik misyonlar yeniden canlandırıldı. Çanakkale stratejik bir bölge olması nedeniyle Mondros Mütarekesi'nden kısa bir süre sonra İtilaf devletleri tarafından işgal edildi. Trakya ise Temmuz 1920'de Yunan ordusunun işgali altına girdi. Dolayısıyla bu bölgedeki Fransız okulları Mütareke döneminde Anadolu'daki siyasi gelişmelerden etkilenmedi ve Ankara Hükümeti'nin uygulama ve yaptırımlarından uzak bir şekilde çalışma imkânı bulabildi. Bu bölgelerdeki Fransız okullarının çalışma koşullarını etkileyen asıl etken Yunan işgali oldu. İşgal sonrasında Fransız okulları ciddi oranda öğrenci kaybı yaşadı.⁶⁸

⁶⁸ MAEN, Fonds Ankara, Ambassade, Carton 358, eski klasifikasyon, Karaağaç Saint Basile Koleji'nin 1920-1921 ders yılındaki durumuna ilişkin bilgi formu. MAEN, Fonds Ankara, Ambassade, Carton 359, eski klasifikasyon, Karaağaç Saint Basile Koleji'nin 1921-1922 ders yılındaki durumuna ilişkin bilgi formu.

Mütareke Döneminde (1919-1922) Türkiye'deki Fransız Katolik Misyon Okullarındaki Öğrenciler

Tablo 9. 1919-1920 Ders Yılı Trakya'da Fransız Katolik Misyon Okullarındaki Öğrencilerin Din/Mezheplerine Göre Dağılımı⁶⁹

Yer	Dini Topluluk/Okul Adı	Dinler						Toplam
		Katolik	K. olmayan Hristiyan	Müslüman	Musevi	Ortodoks	Protestan	
Edirne Karaağaç	Asompsiyonistler/St. Basile Koleji	24	0	10	17	89	0	140
Edirne Karaağaç	Oblates de l'Assomption/Notre Dame de Auxiliatrice Okulu	27	108	5	0	0	0	140
Gelibolu	Asompsiyonistler/Sacr��-Coeur Okulu	9	3	2	5	39	0	58
��anakkale	Gürcü Rahibeler/Kız Okulu	4	10	12	26	20	0	72
	Genel Toplam	64	121	29	48	148	0	410

Tablo 9'dan görüldüğü üzere, 1919-1920 ders yılında Trakya'da 4 eğitim kurumu faaliyete geçebilmişti. Bu okullarda eğitim gören   ğrenci sayısı 410'du. Öğrencilerin 29'u, yani %7,07'si Müslümandı. Katolikler, Trakya'da İstanbul ve İzmir'dekinin aksine en büyük grubu oluşturumuyor, öğrencilerin 64'  , oransal olarak ise yalnızca %15,6'sı Katolik'ti. Katolik olmayan Hristiyanlar ve Ortodokslar, toplam 269 öğrenciyle %65,6 düzeyinde bir paya sahiptiler ve Trakya'daki en büyük   ğrenci kitlesini oluşturuyorlardı. Museviler 48 öğrenciyle tüm öğrencilerin %11,7'sine karşılık geliyordu.

Tablo 10. 1920-1921 Ders Yılı Trakya'da Fransız Katolik Misyon Okullarındaki Öğrencilerin Din/Mezheplerine Göre Dağılımı⁷⁰

Yer	Dini Topluluk/Okul Adı	Dinler						Toplam
		Katolik	K. olmayan Hristiyan	Müslüman	Musevi	Ortodoks	Protestan	
Edirne Karaağaç	Asompsiyonistler/St. Basile Koleji	14	12	16	12	11	1	66
Edirne Karaağaç	Oblates de l'Assomption/Notre Dame de Auxiliatrice Okulu	26	32	10	15	42	0	125
��anakkale	Gürcü Rahibeler/Kız Okulu	4	5	11	2	12	0	34
	Genel Toplam	44	49	37	29	65	1	225

⁶⁹ Tablo 9'da yer alan okulların 1919-1920 ders yılındaki durumlarına ilişkin bilgi formları için bkz. MAEN, Fonds Ankara, Ambassade, Carton 358, eski klasifikasyon.

⁷⁰ Tablo 10'da yer alan okulların 1920-1921 ders yılındaki durumlarına ilişkin bilgi formları için bkz. MAEN, Fonds Ankara, Ambassade, Carton 358, eski klasifikasyon.

Tablo 10’da görüldüğü üzere, 1920-1921 ders yılında Trakya’daki Fransız Katolik Misyon okulları sayısal bakımdan bir gerileme eğilimi gösteriyordu. Önceki yılda 4 okul faaliyete geçmişken, 1920-1921 ders yılında Asompsiyonistlerin Gelibolu’daki Sacré-Coeur Okulu bir süre açık kaldıktan sonra hastaneye dönüştürüldüğünden⁷¹ okul sayısı 3’e düşmüştü. Bu 3 okulda okuyan toplam öğrenci sayısı 225’ti. Bu rakam, önceki yıla oranla öğrenci sayısında %45,12 düzeyinde bir azalışa karşılık geliyordu. Müslüman öğrencilerin sayısı önceki yıla oranla %27,58 düzeyinde bir artışla 37’ye yükselmışti. 1920-1921 ders yılında Trakya’daki tüm öğrencilerin %16,44’ünü Müslüman öğrenciler oluşturuyordu. Bu oransal artış Müslüman öğrencilerin sayısal artışından ziyade, Rum Ortodoks öğrencilerin sayısındaki keskin düşüşten kaynaklanıyordu. Bu, Yunan işgalinin bir sonucuydu. Katolikler 44 öğrenciye düşmüşler, ancak tüm öğrenciler içindeki payları %19,55’e yükselmışti. Katolik olmayan Hristiyanlar ve Ortodokslar toplam 114 öğrenciyle %50,66 düzeyinde bir paya sahiptiler. Önceki yıla göre ciddi bir gerileme içinde olsalar da Trakya’daki Fransız Katolik misyon okulları içinde hâlâ en büyük grubu oluşturuyorlardı. Museviler, 29 öğrenciyle %12,88 düzeyinde bir paya sahiptiler. Protestanlar ise, 1 öğrenci ve %0,44 oranıyla en küçük grubu oluşturuyordu.

Tablo 11. 1921-1922 Ders Yılında Trakya’da Fransız Katolik Misyon Okullarındaki Öğrencilerin Din/Mezheplerine Göre Dağılımı⁷²

Yer	Dini Topluluk/Okul Adı	Dinler						Toplam
		Katolik	K. olmayan Hristiyanlar	Müslüman	Musevi	Ortodoks	Protestan	
Edirne Karaağaç	Asompsiyonistler/St. Basile Koleji	22	10	4	16	15	0	67
Edirne Karaağaç	Oblates de l'Assomption/Notre Dame de Auxiliatrice Yatılı Okulu	20	10	0	10	15	0	55
Gelibolu	Asompsiyonistler/Sacré-Coeur Okulu	14	21	6	4	0	0	45
Gelibolu	Oblates de l'Assomption/Ste. Famille – Notre Dame du Rosaire Okulu	6	39	6	4	0	0	55
Çanakkale	Gürcü Rahibeler/Kız Okulu	2	8	24	8	8	1	51
	Genel Toplam	64	88	40	42	38	1	273

⁷¹ MAEN, Fonds Ankara, Ambassade, Carton 358, eski klasifikasyon, Gelibolu’daki Sacré-Coeur Okulu’nun 1920-1921 ders yılındaki durumuna ilişkin bilgi formu.

⁷² Tablo 11’de yer alan okulların 1921-1922 ders yılındaki durumlarına ilişkin bilgi formları için bkz. MAEN, Fonds Ankara, Ambassade, Carton 359, eski klasifikasyon.

Mütareke Döneminde (1919-1922) Türkiye'deki Fransız Katolik Misyon Okullarındaki Öğrenciler

Tablo 11'de görüldüğü üzere, 1921-1922 ders yılında Trakya ve Çanakkale bölgesindeki Fransız Katolik misyon okulları sayısal bakımından olumlu bir gelişme içindeydi. Gelibolu'da 1921 yılında hastane olarak kullanılan Sacré-Coeur okulu yeniden eski işlevine dönmüştü.⁷³ Oblates de l'Assomption rahibeleri de önceki iki yılda açamadıkları okullarını yeniden faaliyete geçirmişlerdi. 1921-1922 ders yılında faaliyet halindeki 5 okulda toplam 273 öğrenci bulunuyordu. Önceki yıla oranla öğrenci sayısında %21,33 düzeyinde bir artış söz konusuydu. Müslüman öğrenci sayısı %8,1 artışla 40'a çıkmıştı. Ancak Müslüman öğrencilerin tüm öğrenciler içindeki payı %14,65'e gerilemişti. Trakya ve Çanakkale bölgesinde yer alan Fransız Katolik misyon okullarındaki Müslüman öğrencilerin payı, üç yıl içinde %37,93 düzeyinde bir artış göstermişti. Katolikler, 64 öğrenciyle %23,44 oranında bir pay elde etmişlerdi. Katolik olmayan Hristiyanlar ve Ortodokslar 126 öğrenciyle sayısal bakımdan artış yaşamışlar, ancak temsil oranları %46,15'e gerilemişti. Museviler 42 öğrenciyle %15,38 düzeyinde bir paya sahiptiler. Protestanlar ise önceki yıl olduğu gibi yalnızca 1 öğrenci ve %0,37 oranıyla en küçük grubu oluşturuyordu.

Mütareke yıllarındaki gelişmeler Trakya ve Çanakkale bölgesindeki Fransız okullarının istikrarlı bir gelişme göstermesini engellemiş görünüyordu. Yunan işgalinin yarattığı sonuçlar apaçık ortadaydı. Katolik olmayan Hristiyanlar ve Rum Ortodoks kategorisindeki öğrencilerin oranı üç yıl içinde %65,6'dan %46,15'e gerilemişti. Ortodoks öğrenciler kategorisi tek başına değerlendirildiğinde Mütareke'nin ilk yılında 148 olan öğrenci sayısı 1921-1922 ders yılında %74,32'lik bir azalışla 38'e düşmüştü.

Anadolu'da Fransız Katolik Misyon Okulları (1919-1922)

Anadolu'daki Fransız Katolik misyonlarının yaygınlık kazanması büyük ölçüde 1880'lerden sonra başladı. "Büyük Savaş" öncesinde Anadolu'da Fransız Katolik misyonları büyük bir çeşitlilik sergiliyordu. Cizvitler, Kapüsenler, Dominikenler, Asompsiyonistler, Frères des Ecoles Chrésiennes, Marist Frerler ve onlara destek vermeye gelen Saint Joseph de Lyon, La Présentation de Marie, Oblates de l'Assomption, Saint Joseph de l'Apparition, Franciscaines Missionnaires de Marie, Filles de la Charité gibi kadın misyoner örgütleri Anadolu'nun dört bir köşesinde misyonlar oluşturup erkek ve kız okulları açtılar. Anadolu'daki Fransız kurumlarından bahseden bir gazete haberinde, İzmir de dahil olmak üzere, 1914 yılı öncesinde 120 Fransız okulunun varlığından söz ediliyordu.⁷⁴ Yarım yüzyıldan daha kısa bir süre içinde İzmir hariç olmak üzere Anadolu'nun genelinde 100'e yakın okul açılmıştı. Bunların da neredeyse tamamı Katolik misyon okullarıydı.

Mondros Mütarekesi'nin ardından İstanbul, İzmir ve hatta Trakya'yla kıyaslandığında Anadolu'daki Fransız Katolik misyonlarının yeniden inşası daha zor şartlar altında yürüdü. Misyon okulları, daha ziyade Mütefiklerin kontrolünün güçlü olduğu Batı Anadolu'da, Fransız işgali altındaki Anadolu'nun güney bölgelerinde,

⁷³ MAEN, Fonds Ankara, Ambassade, Carton 359, eski klasifikasyon, Asompsiyonistlerin idaresindeki Gelibolu Sacré-Coeur Okulu'nun 1921-1922 ders yılı durumuna ilişkin bilgi formu.

⁷⁴ "Les écoles françaises et les kémalistes", La Croix, 21 Kasım 1922, s.5.

ulaşımın kolay olduğu demiryolu hattı üzerindeki yerlerde ve kıyı kentlerinde faaliyete geçebildi.⁷⁵ Cizvitler, Kapüsenler ve Asompsiyonistler Anadolu'nun iç bölgelerine kadar ulaşıp misyonlarını canlandırabilseler de eğitim faaliyetlerine uzun süre devam edemediler. Bunun nedeni Fransızlarla güney cephesinde süren sıcak savaşın da etkisiyle Anadolu'da direniş hareketini örgütleyen Ankara Hükümeti'nin 1920 sonbaharından itibaren Fransız kurumlarına ve misyonerlerine karşı tolerans göstermemesiydi. Aralık 1920'de Ankara Hükümeti, kontrolü altında bulunan tüm kentlerdeki Fransız okullarını kapatmıştı.⁷⁶ 20 Ekim 1921 tarihinde imzalanan Ankara Anlaşması ile yumuşayan Türk-Fransız ilişkileri bile Anadolu'da kapanan Fransız okulların yeniden açılmasını sağlayamamıştı. Mütareke döneminde büyük bölümü yeniden canlandırılmayan bu okullardan ancak çok küçük bir kısmı 1923'ten sonra varlığını sürdürebilecekti.

Tablo 12. 1919-1920 Ders Yılında Anadolu'da Fransız Katolik Misyon Okullarındaki Öğrencilerin Din/Mezheplerine Göre Dağılımı⁷⁷

Yer	Dini Topluluk/Okul Adı	Dinler						Toplam
		Katolik	K. olmayan Hristiyan	Müslüman	Musevi	Ortodoks	Protestan	
Manisa	Franciscaines Missionnaires de Marie/Jeanne d'Arc Okulu							60
Bursa	Asompsiyonistler/Erkek Koleji	13	4	8	3	14	0	42
Bursa	Filles de la Charité/Kız Okulu	27	10	23	12	22	0	94
İzmit	Asompsiyonistler/Ste. Barbe Koleji	18	52	10	0	0	0	80
Eskişehir	Asompsiyonistler/Ste. Croix Koleji	25	68	12	0	0	0	105
Eskişehir	Oblates de l'Assomption/Immaculée Conception Yatılı Okulu ve St. Antoine Okulu	35	55	10	0	0	0	100
Konya	Asompsiyonistler/St. Paul Koleji	22	58	15	0	0	0	95
Konya	Oblates de l'Assomption/Ste. Thècle Okulu	28	70	12	0	0	0	110
Samsun	Frères Maristes/Notre Dame du Sacré-Coeur Koleji							92
Zonguldak	Asompsiyonistler/Ste. Barbe Okulu							
Zonguldak	Franciscaines de Marie/Ste. Geneviève Okulu							

⁷⁵ Tanır 2018, s.265.

⁷⁶ MAEN, Fonds Ankara, Ambassade, Carton 358, eski klasifikasyon, İstanbul'daki Fransız Yüksek Komiserliği'nin Karadeniz Bölgesi Temsilcisi Paul Lépassier tarafından Defrance'a gönderilen 27.1.1921 tarihli mektup. Ayrıca bkz. Babot 1996, s.92.

⁷⁷ Tablo 12'de yer alan okulların 1919-1920 ders yılındaki durumlarına ilişkin bilgi formları için bkz. MAEN, Fonds Ankara, Ambassade, Carton 358, eski klasifikasyon.

Mütareke Döneminde (1919-1922) Türkiye'deki Fransız Katolik Misyon Okullarındaki Öğrenciler

Trabzon	Frères des Ecoles Chrétiennes/Ste. Famille Ticaret ve Muhasebe Okulu	8	2	19	0	24	0	53
Adana	Cizvitler/St. Paul Koleji							
Adana	Saint Joseph de Lyon/Ste. Jeanne d'Arc Yatılı Okulu							
Tarsus	Kapüsenler/St. Paul Erkek Okulu							
Tarsus	Kapüsenler/St. Paul Kız Okulu							
Mersin	Kapüsenler/St. Antoine Koleji							
Mersin	Saint Joseph de l'Apparition/ St. Joseph Yatılı Okulu							
Antep	Saint Joseph de l'Apparition/ St. Joseph Okulu							
Amasya	Cizvitler/Erkek Okulu							20
Amasya	Saint Joseph Rahibeleri Kız Okulu							38
Sivas	Cizvitler/Erkek Okulu							25
Merzifon	Cizvitler/Erkek Okulu							30
	Genel Toplam	176	319	109	15	60	0	944

1919-1922 yılları arasında hüküm süren savaş koşulları, istikrarsız siyasal ortam ve haberleşme konusundaki aksaklıklar nedeniyle Anadolu'daki Fransız Katolik misyon okullarına ilişkin bilgiler diğer bölgelerdeki kadar eksiksiz değildir. Okulların durumunu gösteren 1919-1922 yıllarına ilişkin tablolardaki boşluklar bundan kaynaklanmaktadır.

Tablo 12'den görüldüğü üzere, saptayabildiğimiz kadarıyla, 1919-1920 ders yılında Anadolu'da 23 Fransız Katolik misyon okulu faaliyete geçebilmişti.⁷⁸ Bu okullardan 14'ünün toplam öğrenci sayılarına ilişkin açık bilgiler vardır. Buna göre, 1919-1920 ders yılında Anadolu'daki 14 misyon okulunun toplam 944 öğrencisi bulunmaktadır. Tarsus'ta, Kapüsenlerin yönetimi altındaki iki Fransız okulunda yaklaşık olarak 150 öğrencinin⁷⁹, Mersin'de biri Kapüsenlerin diğeri Saint Joseph de l'Apparition rahibelerinin yönetimi altındaki iki Fransız okulunda ise yaklaşık olarak 130'ar öğrencinin okuduğu⁸⁰ da hesaba katılırsa, bu sayının 1.350'yi aşacağı öngörülebilir. Ayrıca Adana, Antep ve Zonguldak'ta 5 misyon okulunda eğitim gören öğrenciler de bu rakama eklendiğinde toplam öğrenci sayısının 2.000'leri bulabileceği, hatta aşacağı söylenebilir.

⁷⁸ Kapüsenler, Elazığ'daki misyon kolejini 1919 sonbaharında canlandırmışlardır. Bir belgeye göre Kasım 1919'da kolejde 150 öğrenci eğitim almaktaydı. MAEN, Fonds Ankara, Ambassade, Carton 45, yeni klasifikasyon, Defrance'ın Fransa Dışişleri Bakanı Pichon'a gönderdiği 17.11.1919 tarihli mektup. Ancak, Fransız arşivlerinde Elazığ'daki okul için doldurulmuş bir okul bilgi formuna rastlamadığımızdan bu okulu tabloya dahil etmedik.

⁷⁹ MAEN, Fonds Ankara, Ambassade, Carton 374, eski klasifikasyon, Suriye, Lübnan ve Kilikya Kapüsen Misyonu Başrahibi'nin İstanbul'daki Fransa Yüksek Komiseri General Pellé'ye gönderdiği 1 Şubat 1924 tarihli mektup.

⁸⁰ MAEN, Fonds Ankara, Ambassade, Carton 361, eski klasifikasyon, Kilikya'daki Fransız Misyonu Temsilcisi ve Mersin'deki Fransız Kançıları A. Graulle'in Fransa Başbakan ve Dışişleri Bakanı'na yazdığı 15.3.1925 tarihli mektup.

Tablo 12’de öğrencilerin din/mezheplere göre dağılımına ilişkin bilgilerin bulunduğu okul sayısı 8’dir. Bu okullarda okuyan toplam öğrenci sayısı 679’dur. Söz konusu 8 okul üzerinden yapılacak bir değerlendirme Anadolu’daki genel tabloyu yansıtmasa da belli eğilimlere ilişkin bilgi verebilir. 679 öğrencinin 109’unu, yani %16,05’ini Müslüman öğrenciler oluşturmaktadır. Katolikler 176 öğrenciyle %25,92’lik bir paya sahiptir. Katolik olmayan Hristiyanlar ve Ortodokslar, 379 öğrenciyle %55,81 oranına ulaşmaktadır. Bunlar, Anadolu’daki Fransız misyon okulları içindeki en büyük gruptur. Museviler 15 öğrenciyle yalnızca %2,21’lik bir paya sahiptir.

Tablo 13. 1920-1921 Ders Yılında Anadolu’da Fransız Katolik Misyon Okullarındaki Öğrencilerin Din/Mezheplerine Göre Dağılımı⁸¹

Yer	Dini Topluluk/Okul Adı	Dinler						Toplam
		Katolik	K. olmayan Hristiyanlar	Müslüman	Musevi	Ortodoks	Protestan	
Manisa	Franciscaines Missionnaires de Marie/Jeanne d'Arc Okulu	17	5	17	0	34	0	73
Bursa	Asompsiyonistler/Erkek Koleji	12	13	16	2	13	0	56
Bursa	Filles de la Charité/Kız Okulu	56	41	40	4	13	0	154
İzmit	Asompsiyonistler/Ste. Barbe Koleji	14	26	35	6	32	2	115
Eskişehir	Asompsiyonistler/Ste. Croix Koleji							110
Eskişehir	Oblates de l'Assomption/Immaculée Conception Yatılı Okulu ve Ste. Antoine Okulu							130
Konya	Asompsiyonistler/St. Paul Koleji							105
Konya	Oblates de l'Assomption/Ste. Thècle Okulu							
Samsun	Frères Maristes/Notre Dame du Sacré-Coeur Koleji	10	3	18	3	46	0	80
Zonguldak	Asompsiyonistler/Ste. Barbe Okulu							80
Zonguldak	Franciscaines de Marie/Ste. Geneviève Okulu							120
Adana	Cizvitler/St. Paul Koleji							
Adana	Saint Joseph de Lyon/Ste. Jeanne d'Arc Yatılı Okulu							
Tarsus	Kapüşenler/St. Paul Erkek Okulu							

⁸¹ Tablo 13’de yer alan okulların 1920-1921 ders yılındaki durumlarına ilişkin için bkz. MAEN, Fonds Ankara, Ambassade, Carton 358, eski klasifikasyon. Zonguldak’taki Fransız okullarına ilişkin bkz. MAEN, Fonds Zonguldak, Carton 1, “Les Ecoles Françaises de Zonguldak” başlıklı belge.

Mütareke Döneminde (1919-1922) Türkiye'deki Fransız Katolik Misyon Okullarındaki Öğrenciler

Tarsus	Kapüsenler/St. Paul Kız Okulu							
Mersin	Kapüsenler/St. Antoine Koleji							
Mersin	Saint Joseph de Lyon/St. Joseph Okulu							
Antep	Saint Joseph de l'Apparition/St. Joseph Okulu							
	Genel Toplam	109	88	126	15	138	2	1023

1920-1921 ders yılı Yunan ordusunun Anadolu'nun batı kısımlarını işgal ederek iç kesimlere doğru harekete geçtiği, Türk ve Yunan orduları arasında çatışmaların yoğunlaşmaya başladığı bir evreydi. Bu dönemde Anadolu'nun iç kesimlerinde bulunan Fransız okullarından İstanbul'daki Fransız Yüksek Komiserliği'ne düzenli bilgi akışı sağlanamıyordu. Bu nedenle, 1920-1921 ders yılında Anadolu'daki Fransız Katolik Misyon okulları içinde yalnızca 10'unun toplam öğrenci sayısına ilişkin bilgi vardır. Ders yılı başlangıcı itibariyle muhtemelen önceki yıl açılmış olan 23 okul faaliyet halindedir. Ancak 1920 yılı sonunda Ankara Hükümeti'nin emriyle Sivas, Amasya, Merzifon, Samsun, Trabzon, Eskişehir, Konya, gibi Ankara Hükümeti'nin kontrolü altında bulunan kentlerdeki Fransız okulları kapatılmıştır. Dolayısıyla tablo 13'te yer alan bilgilerin, yıl boyunca açık kalan Manisa, Bursa, İzmit, Zonguldak ve güney illerindeki Fransız okulları haricinde, 1920-1921 ders yılının ilk yarısını yansıttığını söylemek gerekir.

Tablo 13'de yer alan 18 okuldan yalnızca 10'unun öğrenci sayısına ilişkin bilgi vardır ve bu okullarda okuyan toplam öğrenci sayısı 1.023'tür. Adana, Tarsus, Mersin, Antep gibi şehirlerdeki Fransız okullarında okuyan öğrencilerin de bu listeye dahil edilmesi durumunda toplam öğrenci sayısının yine 2.000'i aşabileceği öngörülebilir.

1920-1921 ders yılında Anadolu'daki Fransız Katolik Misyon okulları içinde öğrencilerin din ve mezheplerine göre dağılımına ilişkin bilgilerin bulunduğu okul sayısı 5'tir. Bu okullarda öğrenim gören öğrenci sayısı ise 478'tir. Söz konusu 5 okul üzerinden yapılan bir değerlendirmede 478 öğrencinin 126'sının yani %26,36'sının Müslüman öğrencilerden oluştuğu görülür. Katolikler 109 öğrenciyle %22,8'lik bir temsil oranına sahiptir. Katolik olmayan Hristiyanlar ve Ortodokslar 226 öğrenci ve %47,28'lik temsil oranıyla 1920-1921 ders yılında da yine en büyük grubu oluştururlar. Museviler 15 öğrenciyle %3,14'lik bir temsil oranına sahiptir. Protestanlar ise 2 öğrenci ve %0,42'lik oranla en küçük gruptur.

Tablo 14. 1921-1922 Ders Yılında Anadolu’da Fransız Katolik Misyön Okullarındaki Öğrencilerin Din/Mezheplerine Göre Dağılımı⁸²

Yer	Dini Topluluk/Okul Adı	Dinler						Toplam
		Katolik	K. olmayan Hristiyan	Müslüman	Musevi	Ortodoks	Protestan	
Manisa	Franciscaines Missionnaires de Marie/ Jeanne d'Arc Okulu	20	14	7	1	28	0	70
Bursa	Asompsiyonistler/ Erkek Koleji	18	23	11	6	17	0	75
Bursa	Filles de la Charité/ Kız Okulu	119	24	3	1	43	0	190
İzmit	Asompsiyonistler/Ste. Barbe Koleji	0	0	12	0	0	0	12
Eskişehir	Asompsiyonistler/Ste. Croix Koleji	16	27	5	3	9	0	60
Eskişehir	Oblates de l'Assomption/Immaculée Conception Yatılı Okulu ve Ste. Antoine Okulu							45
Konya	Asompsiyonistler/St. Paul Koleji (karma okul)	95	0	0	0	0	0	95
Zonguldak	Asompsiyonistler/Ste. Barbe Okulu							?
Zonguldak	Franciscaines Missionnaires de Marie/Ste. Geneviève Okulu							?
Adana	Cizvitler/St. Paul Koleji	75	195	15	17	60	0	362
Adana	Saint Joseph de Lyon/Ste. Jeanne d'Arc Yatılı Okulu	35		8	10	26	1	80
Tarsus	Kapüsenler/St. Paul Erkek Okulu	6		18	0	26	0	50
Tarsus	Kapüsenler/St. Paul Kız Okulu	10		4	0	16	0	30
Mersin	Kapüsenler/St. Antoine Koleji	49		14	8	70	0	141
Mersin	Saint Joseph de l'Apparition/Ste. Joseph Yatılı Okulu	50		20	12	63	0	145
Antep	Saint Joseph de l'Apparition/St. Joseph Okulu	30		25	0	65	30	150
	Genel Toplam	523	283	142	58	423	31	1505

⁸² Tablo 14’te yer alan okulların 1921-1922 ders yılı durumları için bkz. MAEN, Fonds Ankara, Ambassade, Carton 359, eski klasifikasyon. Zonguldak’taki Sainte Barbe Okulu’na için bkz. MAEN, Fonds Ankara, Ambassade, Carton 371, eski klasifikasyon, “Rapport d’ensemble sur les Ecoles des Frères des Ecoles Chrétiennes-Statistique scolaire” başlığını taşıyan 6.1.1922 tarihli belge. Antep’teki Saint Joseph Okulu için bkz. MAEN, Fonds Ankara, Ambassade, Carton 360, eski klasifikasyon.

Mütareke Döneminde (1919-1922) Türkiye'deki Fransız Katolik Misyon Okullarındaki Öğrenciler

Tablo 14'ten görüldüğü üzere, saptayabildiğimiz kadarıyla, 1921-1922 ders yılında Anadolu'da 16 Fransız Katolik misyon okulu faaliyetini sürdürüyordu. Bu okullardan Zonguldak'taki iki okul hariç, 14'ünün toplam öğrenci sayılarına ilişkin açık bilgiler vardır. Buna göre, 1921-1922 ders yılında Anadolu'daki 14 Fransız okulunun toplam 1.505 öğrencisi bulunuyordu. Zonguldak'taki iki okulla birlikte bu rakamın 1.700'lere ulaşabileceği söylenebilir.

Tablo 14'te öğrencilerin din/mezheplerine göre dağılımına ilişkin bilgilerin bulunduğu okul sayısı 13'tür. Bu okullarda okuyan toplam öğrenci sayısı ise 1.460'tır. Önceki iki yılın aksine 13 okul üzerinden yapılacak bir değerlendirmenin Anadolu'daki genel tabloyu yansıtmak bakımından daha sağlıklı olacağını söylemek mümkündür. Ancak burada da siyasal durumdaki değişimin dikkate alınması gerekir. Fransız ordusu, 20 Ekim 1921 tarihli Ankara Anlaşması'yla işgal etmiş olduğu güney illerinden çekilmişti. Fransızların çekilmesiyle bölgedeki pek çok Hristiyan aile de göç etmişti. Örneğin 1 Kasım 1921'de Adana'da Saint Paul Koleji'nde 362 öğrenci bulunurken, 1 Ocak 1922'de öğrenci sayısı 46'ya düşmüştü.⁸³ Bu nedenle, tablo 14'teki rakamlar da 1921-1922 ders yılının tamamındaki durumu yansıtmaktan uzaktır. Dolayısıyla bu tablodaki rakamlara da ihtiyatla yaklaşmak gerektir.

Tablo 14'ten de görüleceği üzere, 1921-1922 ders yılında Anadolu'daki 13 Fransız Katolik misyon okulunda öğrenim gören 1.460 öğrencinin 142'si Müslümandı ve bu %9,73'lük bir orana karşılık geliyordu. Katolikler, 523 öğrenciyle tüm öğrencilerin %35,82'sini oluşturunuyordu. Güney illerinde yaşanan büyük demografik değişime rağmen Katolik olmayan Hristiyanlar ve Ortodokslar toplam 706 öğrenci ve %48,36'lık oranla en büyük grubu oluşturmaya devam ediyordu. Museviler, 58 öğrenciyle %3,97'lik bir paya sahipti. Protestanlar ise Antep'teki Fransız okulunda bulunan 30 Protestan öğrenci nedeniyle, toplamda 31 öğrenciyle, %2,12 oranına ulaşmışlardı.

Mütareke Döneminde Fransız Katolik Misyon Okullarına Devam Eden Müslüman Öğrencilerin Türkiye Genelindeki Sayısal Görünümü

Mütareke döneminde Türkiye genelinde Fransız Katolik misyon okullarına devam eden Müslüman öğrencilerin sayısal ve oransal açıdan nasıl bir gelişim gösterdiği aşağıdaki iki tabloyla ortaya koyulmaya çalışılmıştır. Tablo 15'te İstanbul, İzmir, Trakya ve Anadolu'daki Fransız misyon okullarına devam eden Müslüman öğrencilerin yıl yıl değişim oranları ele alınmıştır. Bu tabloda, din/mezhep bilgileri bulunan okullardaki toplam öğrenci sayıları, bu okullara devam eden Müslüman öğrenciler ve bu sonuncunun ilkinde göre oranları ortaya konmuştur. Tablo 16 ise elimizdeki bilgilerin Mütareke döneminde Fransız Katolik misyon okullarına devam eden öğrencilerin dini/mezhebi kimliklerini değerlendirmek bakımından yeterli olup olmadığını ortaya koymak ve Tablo 15'i tamamlamak üzere hazırlanmıştır. Dolayısıyla bu iki tablo bir arada değerlendirilecektir.

⁸³ MAEN, Fonds Ankara, Ambassade, Carton 359, eski klasifikasyon, Adana Saint Paul Koleji'nin 1922-1923 ders yılına ait bilgi formu.

Tablo 15. Mütareke Döneminde Türkiye’deki Fransız Okullarına Devam Eden Müslüman Öğrencilerin Bölgelere Göre Sayısal ve Oransal Görünümü⁸⁴

Yıllar	Bölgelere Göre Müslüman Öğrenci Sayıları ve Oranları											
	İstanbul			İzmir			Trakya			Anadolu		
	T.Ö.	M.Ö.	%	T.Ö.	M.Ö.	%	T.Ö.	M.Ö.	%	T.Ö.	M.Ö.	%
1919-1920	7616	943	12,4	2253	106	4,7	410	29	7,1	679	109	16,1
1920-1921	8351	1102	13,2	2644	125	4,7	225	37	16,4	478	126	26,4
1921-1922	8972	1112	12,4	2763	163	5,9	273	40	14,7	1460	142	9,7

Tablo 15, İstanbul açısından değerlendirildiğinde, Mütareke yıllarında hem toplam öğrenci sayısında hem de Müslüman öğrenci sayısında sürekli bir artıştan söz etmek mümkündür. Ancak aynı şeyi oransal açıdan söylemek mümkün değildir. 1920-1921’de Müslüman öğrenciler oransal olarak ciddi bir sıçrama yaşarken, 1921-1922’de bu ivme devam etmemiş, 1919-1920 ders yılındaki orana geri dönmüştür.

İzmir’de Mütareke dönemi boyunca Müslüman öğrencilerin sayısında sürekli bir artış yaşanmış, ancak Müslümanların tüm öğrenciler içindeki payı ilk iki sene sabit kaldıktan sonra 1921-1922 ders yılında %65 düzeyinde bir artışla %5,9’a yükselmiştir. Mütareke yıllarında hem İstanbul hem de İzmir, Trakya ve Anadolu’ya göre daha istikrarlı bölgelerdir. Dolayısıyla bu iki kentte Fransız Katolik okullarına devam eden Müslüman öğrencilerin istatistikleri genel eğilimi görmek açısından daha anlamlı ve sağlıklı bilgiler sunmaktadır.

Tablo 16. Mütareke Döneminde Türkiye’deki Fransız Katolik Misyon Okul ve Öğrenci Sayıları ile Din/Mezhep İstatistikleri Bilinen Okul ve Öğrenci Sayıları

Bölgeler	Din/Mezhep İstatistikleri Bilinen Okul Sayısı			Din/Mezhep İstatistikleri Bilinen Okullardaki Toplam Öğrenci Sayısı			Toplam Öğrenci Sayıları Bilinen Okul Sayısı			Tüm Okullardaki Toplam Öğrenci Sayısı		
	Yıllar	1919-1920	1920-1921	1921-1922	1919-1920	1920-1921	1921-1922	1919-1920	1920-1921	1921-1922	1919-1920	1920-1921
İstanbul	31	35	36	7616	8351	8972	32	35	36	7663	8351	8972
İzmir	15	16	15	2253	2644	2763	17	16	15	2355	2644	2763
Trakya	4	3	5	410	225	273	4	3	5	410	225	273
Anadolu	8	5	13	679	478	1460	14	10	14	944	1023	1505
Türkiye Toplamı	58	59	69	10958	11698	13468	67	64	70	11372	12243	13513

⁸⁴ Tablo 15’teki öğrencilerin dini/mezhebi kimliklerine ilişkin bilgi verilen Fransız Katolik misyon okullarındaki toplam öğrenci sayılarını yansıtmaktadır. Tabloda T.Ö. kısaltması toplam öğrenci, M.Ö. kısaltması ise Müslüman öğrenci sayısını ifade eder.

Mütareke Döneminde (1919-1922) Türkiye'deki Fransız Katolik Misyon Okullarındaki Öğrenciler

Tablo 16'dan da anlaşılacağı üzere elimizdeki veriler, 1919-1920 ders yılında İstanbul'da bir okul, İzmir'de ise iki okul haricinde Mütareke dönemi için eksiksiz veriler sunmaktadır. 1919-1920'de İstanbul ve İzmir'de toplam 49 okulda 10.018 öğrencinin 9.869'unun dini/mezhebi kimlikleri hakkında bilgiler vardır. Bu iki kentte Fransız Katolik misyon okullarında okuyan Müslüman öğrencilerin oranı %10,63'tür. 1920-1921'de bu oran %11,16'ya yükselmiş, 1921-1922'de ise %10,86'ya düşmüştür.

İstanbul ve İzmir'e Trakya eklendiğinde 1919-1920'de toplam 53 okulda 10.428 öğrencinin 10.279'unun dini/mezhebi kimlikleri hakkında bilgiler bulunmaktadır. Bu üç bölge birlikte değerlendirildiğinde, 1919-1920 ders yılında Müslüman öğrencilerin oranı %10,49'dur. 1920-1921'de bu oran %11,27'ye yükselmiş, 1921-1922'de ise %10,95'e düşmüştür.

Mütareke döneminde diğer üç bölgenin aksine Anadolu'daki okullara ilişkin bilgilerde geniş boşluklar bulunmaktadır; dolayısıyla da elimizdeki bilgiler genel tabloyu yansıtmaktan çok uzaktır. Tablo 12, 15 ve 16 birlikte değerlendirildiğinde 1919-1920 ders yılında Anadolu'da en az 23 Fransız Katolik misyon okulunun faaliyet halinde olduğunu, bunlardan 14'ünün toplam öğrenci sayılarını ve yalnızca 8'inin öğrencilerinin dini/mezhebi kimliklerini biliyoruz. 1920-1921 ders yılında faaliyet halinde olduğu bilinen 18 okuldan 10'unun toplam öğrenci sayılarına ve yalnızca 5'inin öğrencilerinin dini/mezhebi kimliklerine ilişkin bilgiler mevcuttur. 1921-1922'de ise faaliyet halindeki 16 okuldan 14'ünün toplam öğrenci sayılarına ve bunlardan 13'ündeki öğrencilerin dini/mezhebi kimliklerine ilişkin bilgilere sahibiz. Dolayısıyla, 1919-1920 ders yılında Anadolu'daki Fransız Katolik misyon okullarına devam eden, toplam sayılarını bilebildiğimiz tüm öğrencilerin %71,93'ünün, 1920-1921 ders yılında %46,72'sinin ve 1921-1922 ders yılında ise %97'sinin dini/mezhebi mensubiyetleri hakkında bilgilerimiz bulunmaktadır.

Bütün eksiklere rağmen Anadolu da değerlendirmeye eklendiğinde, 1919-1920 ders yılında öğrencilerin dini/mezhebi bileşimleri hakkında bilgi sahibi olduğumuz 58 okulda toplam 10.958 öğrencinin 1.187'sini, yani %10,83'ünü Müslümanların oluşturduğu görülmektedir. 1920-1921'de 59 okulda toplam 11.698 öğrencinin 1.390'ının, yani %11,88'inin; 1921-1922'de ise 69 okulda toplam 13.468 öğrencinin 1457'sinin, yani %10,82'sinin Müslüman öğrenciler olduğu anlaşılmaktadır.

Sonuç

"Büyük Savaş" Türkiye'deki Fransız kültürel çıkarlarının en önde gelen temsilcileri arasında sayılan Fransız Katolik misyon okullarının yok oluşuna sebep oldu. Mütareke döneminde, Fransız diplomasisi, 1914 öncesinde Türkiye'deki Katolik misyonları vasıtasıyla elde etmiş olduğu kültürel nüfuzunu yeniden inşa etmeye girişti. İtilaf devletlerinin işgali altındaki İstanbul, İzmir gibi kentlerde misyon okullarının toparlanma süreci görece kolay ve etkili bir şekilde yürütüldü. Bununla birlikte Trakya'daki Yunan işgali, Anadolu'nun içlerine doğru devam eden Yunan harekâtı, Ankara'da İstanbul'dan bağımsız hareket eden bir hükümetin kurulması, Fransızlarla Kuva-yı millîye güçleri arasında güney illerinde cereyan eden sıcak savaş gibi nedenler bu iki bölgedeki misyon okullarının yeniden inşa sürecini zorlaştırdı. Bütün olumsuz

şartlara rağmen Fransız misyonerler Anadolu'nun iç kesimlerinde bile bazı misyonlarını yeniden oluşturup okullarını açabildiler, fakat Ankara Hükümeti'nin müdahaleleriyle sürekli açık tutamadılar.

“Büyük Savaş” Türkiye’de büyük bir demografik altüst oluşa da sebep olmuştu. Bu durum nedeniyle Fransız Katolik misyon okullarının eski öğrenci kitlesine ulaşmakta zorluk çekmesi beklenebilirdi. İmparatorlukta 1914 öncesinde bu kurumlara devam eden öğrencilerin ana gövdesini %80’e varan oranlarda Osmanlı vatandaşı Katolikler, Gregoryen Ermeniler ve Rum Ortodokslar oluşturuyordu. Bunların özellikle Anadolu’da yaşayan önemli bir kısmı savaş yıllarında zorla ya da isteğe bağlı olarak göç etmek durumunda kalmışlardı. Ancak İtilaf devletlerinin izlediği politikaların da etkisiyle, Mütareke döneminde gayrimüslim Hristiyanların belirli bir kısmı geriye dönmüşlerdi. Belki bu geri dönüşlerin de etkisiyle Mütareke döneminde Türkiye’deki Fransız Katolik misyon okullarına devam eden öğrencilerin dini/mezhebi bileşiminde çok keskin dönüşümler olmadı. Söz konusu okulların en güçlü bir şekilde yeniden kurulduğu İstanbul’da gayrimüslim Hristiyanların oranları, en düşük olduğu yılda %72,5’in üzerindeydi. Bu oranlar, Pernot’nun 1912 yılı istatistikleriyle karşılaştırıldığında, İstanbul’daki gayrimüslim Hristiyan öğrencilerin payının Mütareke döneminde daha da arttığına işaret ediyordu (Bkz. Tablo 1). Müslümanlar ise %12,4 ile %13,2 aralığında sıkışarak 1912 yılı istatistiklerine göre çok daha düşük düzeylerde kaldılar. Bu, belki de İstanbul’daki Fransız Yüksek Komiser Defrance’ın tespit ettiği Müslüman ailelerin psikolojik nedenlerle çocuklarını söz konusu okullara göndermekten kaçınmalarıyla ilgiliydi. Ancak ayrıntılara bakıldığında durum biraz daha farklı görünüyordu. İstanbul’un özellikle Anadolu yakasında, Kadıköy dışındaki semtlerde bulunan okullara giden Müslümanların oranları %20’lerin üstünde seyrediyordu. Müslüman nüfusun yoğun olduğu Üsküdar, %40’a yaklaşan oranla en dikkat çekici semtlerin başında geliyordu. Dolayısıyla Mütareke dönemindeki işgalin yarattığı psikolojik etkiler bile Müslümanları çocuklarını bu okullara göndermekten alıkoymuş gibi görünmüyordu.

Fransız Katolik misyonlarının en önemli ikinci geribesitilen olan İzmir’de gayrimüslim Hristiyanların söz konusu okullardaki oranı 1914 öncesindeki %90’lar düzeyinden Mütareke döneminde en düşük olduğu yıl %75’e kadar gerilemişti. Onların payındaki azalma, Müslüman unsurdan çok Museviler tarafından doldurulmuştu. “Büyük Savaş” öncesinde olduğu gibi Mütareke döneminde de Müslümanlar bu kentteki Fransız misyon okullarında bir azınlık olarak kalmaya devam ettiler. En yüksek oranı yakaladıkları 1921-1922 ders yılında bile %6’nın üzerine çıkamadılar.

Trakya’da Yunan işgalinin Rum Ortodokslar üzerindeki etkisi nedeniyle Fransız misyon okullarında ciddi bir öğrenci kaybı yaşandı. Bölgedeki en önemli unsurun bu kurumlardan uzaklaşması Müslüman öğrencilerin oransal olarak yükselmesine neden olurken, aslında aldatıcı bir görüntü yarattı. Pernot’nun raporu bu bölgedeki okullara ilişkin istatistikler vermediği için 1914 öncesi dönemle Mütareke dönemini kıyaslamak bu çalışma kapsamında mümkün olmamıştır.

Anadolu’da, Mütareke dönemi boyunca okulların istikrarlı bir şekilde çalışmaması ve buradaki okullardan İstanbul’a düzenli bir bilgi akışı olmamasından dolayı bu geniş bölgedeki kurumlar hakkında yorum yapmak aslında çok doğru değildir. Ancak eldeki bilgiler çerçevesinde, Anadolu’daki Fransız Katolik misyon okullarında da

Mütareke Döneminde (1919-1922) Türkiye'deki Fransız Katolik Misyon Okullarındaki Öğrenciler

gayrimüslimlerin, özellikle de Gregoryen Ermeni ve Rum Ortodoksların bu kurumlardaki asıl öğrenci kitlesini oluşturmaya devam ettiğini söylemek yanlış olmayacaktır. Çok az sayıda okuldaki öğrencilerin dini/mezhebi kimliklerini değerlendirebildiğimiz 1920-1921 ders yılında, Müslümanların bu okullardaki oranının %26'lık bir düzeye yükselmiş olması gerçek durumu yansıtmaktan çok uzaktır. Bu kurumlardaki Müslüman öğrenci oranlarının 1921-1922 ders yılında olduğu gibi %10'un altında olması daha makul görünmektedir.

Mütareke döneminde Türkiye sınırları içindeki Fransız Katolik misyon okullarında okuyan öğrenci kitlesinin dini/mezhebi bileşimlerinin 1914 öncesi dönemle karşılaştırılmasını hedeflediğimiz bu çalışmadan çıkan en belirgin sonuç, okulların her iki dönemde de temelde yerli Hristiyan unsura dayanan kurumlar olmasıdır. 1912'de %83,75 düzeyindeki yerli Hristiyanların oranı Mütareke'de en düşük olduğu 1920-1921 ders yılında dahi %73,5'in altına düşmemiştir. Bunların bir miktar azalmış görünmesi de büyük ihtimalle Mütareke koşullarından ve savaş yıllarındaki göçün etkilerinden kaynaklanmış olmalıdır. Musevilerin bu kurumlardaki varlığı 1912'de %5 düzeyinden Mütareke döneminde %12-14 aralığına yükselmiştir. Dolayısıyla, söz konusu kurumlara yönelimde en belirgin artış Musevi cemaatine aittir. Asıl odak noktamızı oluşturan Müslümanlar ise, 1912 öncesinde %10,5'lik bir orana sahipken Mütareke'de bu oran %10,7 ila %11,9 aralığına yükselmiştir. Anadolu'daki okullara ilişkin bilgilerimizin daha eksiksiz olması durumunda bu oranın daha aşağıya çekilmesi de olasılık dahilindedir.

Sonuç olarak, Mütareke döneminde Müslümanların Türkiye'deki Fransız Katolik misyon okullarındaki varlığı açısından 1914 öncesine göre belirgin bir artıştan söz etmek mümkün değildir. Bu kurumlar Mütareke döneminde de Birinci Dünya Savaşı öncesinde olduğu gibi temelde Osmanlı Devleti'nin yerli Hristiyan unsuruna hitap etmeye devam etmiştir. Söz konusu kurumlarda Müslüman/Türk unsurun ne zaman daha fazla ağırlık kazanmaya başladığını değerlendirebilmek için ise Cumhuriyet dönemindeki gelişmeleri inceleyen yeni çalışmalara ihtiyaç vardır.

KAYNAKLAR

a. Arşivler

Fransız Dışişleri Bakanlığı Arşivleri, Nantes (Ministère des Affaires Etrangères, Nantes - MAEN)

MAEN, Fonds Ankara, Ambassade, Carton 45, yeni klasifikasyon.
MAEN, Fonds Ankara, Ambassade, Carton 358, eski klasifikasyon.
MAEN, Fonds Ankara, Ambassade, Carton 359, eski klasifikasyon.
MAEN, Fonds Ankara, Ambassade, Carton 360, eski klasifikasyon.
MAEN, Fonds Ankara, Ambassade, Carton 361, eski klasifikasyon.
MAEN, Fonds Ankara, Ambassade, Carton 371, eski klasifikasyon.
MAEN, Fonds Ankara, Ambassade, Carton 374, eski klasifikasyon.
MAEN, Fonds İzmir, Consulat Général (1922-1978), Carton 73
MAEN, Fonds Zonguldak, Carton 1

Fransız Dışişleri Bakanlığı Arşivleri, Paris-La Courneuve (Ministère des Affaires Etrangères, Paris (MAEP)

MAEP, Série E, Levant 1918-1929, Turquie, Vol.179

Denizaşırı Arşivler Merkezi, (Centre des Archives d'Outre-Mer – CAOM)

CAOM, 11 APOM, Carton 38

b. Süreli Yayınlar

La Croix

c. Kitap ve Makaleler

- Alan 2015 Gülbadi Alan, *Osmanlı İmparatorluğu'nda Amerikan Protestan Okulları*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara.
- Michel 2004 Frère Ange Michel, *Les Frères des Ecoles Chrétiennes en Turquie (1841-2003)*, Les Editions ISIS, İstanbul.
- Babot 1996 Christiane Babot, *La Mission des Augustins de l'Assomption à Eski-Chéhir 1891-1924*, Les Editions Isis, İstanbul-Strasbourg.
- Burrows 1986 Matthew Burrows, “‘Mission Civilisatrice’: French Cultural Policy in the Middle East, 1860-1914”, *The Historical Journal*, 29/1, s.109-135.
- Çalışkan 2021 Tuğba Çalışkan, “Zonguldak Saint Geneviève Kız ve Saint Barbe Erkek Fransız Okulları”, *Selçuk Türkiyat*, 52, s.365-388.
- Davison 1961 Roderic H. Davison, “Westernized Education in Ottoman Turkey”, *Middle East Journal*, 15/3, s.289-301.
- Deringil 2002 Selim Deringil, *İktidarın Sembolleri ve İdeoloji: II. Abdülhamid Dönemi (1876-1909)*, 2.Bs., çev. Gül Çağalı Güven, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.

Mütareke Döneminde (1919-1922) Türkiye'deki Fransız Katolik Misyon Okullarındaki Öğrenciler

- Fortna 2005 Benjamin J. Fortna, *Mekteb-i Hümayun: Osmanlı İmparatorluğu'nun Son Döneminde İslâm, Devlet ve Eğitim*, çev. Pelin Sıral, İletişim Yay., İstanbul.
- Green 1916 Joseph K. Green, *Leavening the Levant*, The Pilgrim Press, Boston-New York-Chicago.
- Güven 2006 Hanife Güven, “L’enseignement du français à İzmir après 1839”, *Documents pour l’histoire du français langue étrangère ou seconde* [Çevrimiçi], 37, Yükleme tarihi: 1 Temmuz 2009, Erişim tarihi: 27 Mayıs 2021, s.76-92.
- Jenkins 1925 Hester D. Jenkins, *An Educational Ambassador to the Near East*, Fleming H. Revell Company, New York-Chicago-London-Edinburgh.
- Kieser 2005 Hans-Lukas Kieser, *İskalanmış Barış: Doğu Vilayetleri'nde Misyonerlik, Etnik Kimlik ve Devlet 1839-1938*, çev. Atilla Dirim, İletişim Yay., İstanbul.
- Kocabaşoğlu 2000 Uygur Kocabaşoğlu, *Anadolu'daki Amerika Kendi Belgeleriyle 19. Yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu'ndaki Amerikan Misyoner Okulları*, 3.Bs., İmge Kitabevi, Ankara.
- Mutlu 2005 Şamil Mutlu, *Osmanlı Devleti'nde Misyoner Okulları*, 2.Bs., Gökkubbe Yay., İstanbul.
- Perez 1992 Claude Perez, “Eléments pour une histoire des écoles francophones en Turquie”, *Documents pour l’histoire du français langue étrangère ou seconde*, No. 10, 1992. Aspects de l’histoire des politiques linguistiques 1880-1914. Actes du Colloque de Genève, 26-28 Septembre 1991, s.43-49.
- Pernot [t.y.] Maurice Pernot, *Rapport sur un voyage d’étude à Constantinople, en Egypte et en Turquie d’Asie (Janvier-Août 1912)*, Paris.
- Polvan 1952 Nurettin Polvan, *Türkiye’de Yabancı Öğretim*, C.1, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul.
- Roche 1989 Max Roche, *Education, Assistance et Culture Françaises dans l’Empire Ottoman 1784-1868*, Les Editions Isis, İstanbul.
- Rogan 1999 Eugene L. Rogan, *Frontiers of the State in the Late Ottoman Empire: Transjordan, 1850-1921*, Cambridge University Press, Cambridge.
- Sabev 2025 Orlin Sabev, “From Empire To Republic: Robert College and Its Turkish Students in a Time of Transition”, *Etudes Balkaniques*, LXI/2, s.323-351.
- Sezer 1999 Ayten Sezer, *Atatürk Döneminde Yabancı Okullar (1923-1938)*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara.
- Somel 2010 Selçuk Akşin Somel, *Osmanlı’da Eğitimin Modernleşmesi (1839-1908)*, 2.Bs., çev. Osman Yener, İletişim, İstanbul.

- Sylvère 1925 Paul Sylvère, “Les écoles françaises en Turquie”, *Le Correspondant*, 97ème année, No.1517, 10 Décembre, s.642-655.
- Şencan 2025 Evrim Şencan, “Gelenekten Geleceğe: Saint Michel Fransız Lisesi”, *Tarih İncelemeleri Dergisi*, XL-1, s.353-396.
- Şişman 2006 Adnan Şişman, *XX. Yüzyıl Başlarında Osmanlı Devletinde Yabancı Devletlerin Kültürel ve Sosyal Müesseseleri*, Ankara, Atatürk Araştırma Merkezi.
- Tanır 2018 Engin Deniz Tanır, “Milli Mücadele’den Lozan’a Ankara Hükümeti ve Fransız Okulları (1919-1922)”, *Tarih Okulu Dergisi*, Yıl 11, S. XXXVII, s.257-290.
- Thobie 1981 Jacques Thobie, “La France a-t-elle une politique culturelle dans l’Empire ottoman à la veille de la première guerre mondiale?”, *Relations internationales*, No. 25, s.21-40.
- Thobie 2008 Jacques Thobie, *Les intérêts culturels français dans l’Empire ottoman finissant: L’enseignement laïc et en partenariat*, Peeters, Paris-Louvain-Dudley.
- Thobie 2022 Jacques Thobie, *Les intérêts culturels français dans l’Empire ottoman finissant. L’enseignement congréganiste*, 2 cilt, Les Editions Isis, İstanbul.
- Yorulmaz 2000 Şerife Yorulmaz, “Osmanlı-Fransız İlişkileri Çerçevesinde Osmanlı Topraklarında Açılan Fransız Kültür Kurumları ve Bunların Meşruiyet Kazanması (19. yüzyıl – 20. yüzyıl başları)”, *Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi*, Sayı 11, s.697-768.
- Yücel 2012 İdris Yücel, “A Missionary Society at the Crossroads: American Missionaries on the eve of the Turkish Republic”, *Cumhuriyet Tarihi Araştırmaları Dergisi*, Yıl 8, Sayı 15, s.51-68.

d. Tezler

- Kızmaz 2025 Can Erhan Kızmaz, *Osmanlı’dan Cumhuriyet’e İzmir’de Fransız Katolik Misyonları (1840-1938)*, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Şencan Gürtunca 2017 Evrim Şencan Gürtunca, *Robert Kolej’de Öğrenim Gören Türk Öğrenciler Üzerine Prosopografik Bir Çalışma (1863-1971)*, Yayımlanmış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Tanır 2016 Engin Deniz Tanır, *Cumhuriyet’in Kuruluş Sürecinde Türkiye’de Fransız Okulları (1919-1925)*, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.

SUMMARY

Prior to 1914, more than 80,000 students were enrolled in over 500 French schools across Ottoman territories. These institutions, regarded by French diplomacy as the most important component of France's cultural influence in the East, were almost entirely established by French Catholic missions. When the Ottoman government entered the First World War, it closed these schools. After the war, French missionaries returned to Turkey and set about rebuilding their missions. Before 1914, there were approximately 150 French Catholic mission schools in Turkey, and by 1922, nearly half of these had reopened within the Armistice borders.

There are studies examining the numerical status of French schools in Turkey during the Imperial period and afterwards, as well as the number of students attending these institutions. However, there are few studies addressing the distribution of students in these schools according to their nationality or religion/denomination. The most comprehensive statistical data on the situation prior to 1914 was compiled by French historian Jacques Thobie. One of Thobie's primary sources is a 1912 report by French journalist and writer Maurice Pernot, which compiles statistical information he gathered on French schools in the Ottoman Empire. The data in this report, is noteworthy as it allows for comparison with statistics from the Armistice period.

Both Pernot and Thobie used the term 'French schools' in its broadest sense, including non-Muslim schools supported or subsidized by France within the scope of this term. In this study, however, non-Muslim schools supported by France are excluded from the scope of the study, and the term 'French schools' is used in its narrowest sense. Furthermore, secular French schools, which had negligible influence during the Armistice period examined in this study, are also excluded from the scope of the study. The main objective of this study is to examine the religious/denominational distribution of students attending Catholic mission schools, which formed the core of French educational institutions in Turkey during the Armistice period, and to determine whether there was a change in the composition of the student body in these institutions, particularly in the proportion of Muslim students, by comparing statistics from before 1914 with those from the Armistice period.

The data for the research was collected from the Archives of the Ministry of Foreign Affairs in Nantes, France. The data presented in tables in the study was obtained from 'school information forms' prepared by the Ministry of Foreign Affairs and sent to school administrations in order to collect regular information from educational institutions in Turkey each year.

The study first examined the distribution of students attending French Catholic mission schools in Turkey according to their religious/denominational affiliation, based on Pernot's 1912 report. The statistical data provided by Pernot has been put into tables and evaluated both regionally and for Turkey as a whole. The figures show that in 1912, Ottoman Christians constituted more than 80% of the student body in French Catholic

mission schools in Turkey. Muslims accounted for about 10% of all students, while Jews accounted for 5%.

In the next part of the research, figures obtained from school information forms in French archives were compiled, and the distribution of students attending French Catholic mission schools in Turkey during the Armistice period according to their religion/denomination was examined in tables. Attention was also drawn to the possible effects of political developments on schools, and the situations in Istanbul, Izmir, Thrace and Anatolia were examined separately. Subsequently, two separate tables were prepared to evaluate the presence of Muslim students in these schools during the Armistice period, both regionally and across Turkey as a whole. When the Armistice period statistics are evaluated on a regional basis, they show a decline in the proportion of Muslim students in Istanbul schools compared to before 1914, while there was a certain increase in Izmir schools. The statistics relating to Istanbul and Izmir are important for understanding the overall picture, as they cover a large number of students and contain more reliable information. On the other hand, the statistics relating to Thrace and Anatolia are too small to significantly alter the overall picture. Moreover, the information relating to Anatolia is not very reliable due to the effects of the war conditions.

Despite all the gaps in information, the research reveals that there was no significant change in the religious/denominational composition of students at French Catholic mission schools in Turkey during the Armistice period compared to before 1914. While Ottoman Christians constituted more than 80% of the students attending these institutions before the Great War, this figure declined to 75% during the Armistice period. In contrast, there was no significant decrease or increase in the proportion of Muslims, and students in this category remained at 10% during this period, as they had been before 1914.